

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DE SONDAJ DIN PUNCTUL TÂNGANU "AUTOSTRADĂ"¹, COM. PANTELIMON, JUD. ILFOV (1992)

VASILICA SANDU-CUCULEA

Cuvinte cheie: tip de sit și de complex de locuire: tell, așezare rurală deschisă, bordei, locuință de suprafață, cuptor, groapă menajeră, epoca: neolitică, epoca bronzului (Tei, III₂), epoca geto-dacică (secolele IV-III p. Chr.), locuire secolele XVIII-XIX.

Mots-clef: site, tell, habitation rurale, hutte, habitation de surface, four, âtre, fosse ménagère, habitat néolithique, habitat de l'âge du bronze, habitat géto-dace, habitat des XVIII-XIX siècles.

În cadrul operațiilor de salvare a vestigiilor arheologice din siturile aflate pe ampriza autostrăzii București-Constanța, Muzeului Municipiului București i-a revenit tronsonul cuprins între km 7,400 și 9. Acesta străbate teritoriul administrativ al comunelor Pantelimon și Cernica din județul Ilfov, situate la limita dintre câmpiile Vlăsiei și Mostiștei, subdiviziuni din centrul Câmpiei Române. Tronsonul mai sus menționat traversa la vest o mică suprafață din lunca inundabilă, formată la confluența râurilor Colentina și Dâmbovița, lată de peste 2 km, drenată în prezent printr-o rețea de canale de desecare și de colectare a excesului de umiditate. În mijloc sunt două boturi de terasă pe malul stâng, înalt al Colentinei separate de trei văi de eroziune, dintre care în prezent numai Valea Tânganului are apă tot timpul anului. La est se află câmpul dintre Valea Tânganului și pârâul Pasărea (pl. 1)². Terenul era acoperit cu pășune și vegetație de mlaștină în lunca inundabilă, pădure de foioase pe cele două boturi de terasă și culturi agricole pe câmpul dintre văile Tânganu și Pasărea.

Cercetările de teren au fost efectuate în anul 1991 de arheologii de la Muzeul Național de Istorie a României³, care au semnalat resturi preistorice pe suprafața botului de terasă nr. 1.

Conform proiectului întocmit de I.P.T.A.N.A., în lunca inundabilă ampriza autostrăzii urma să se construiască în rambleu, cu pământ extras din terasa înaltă a cărei cotă trebuia coborâtă. De asemenea, pe latura vestică a botului de terasă nr. 1 urma să se construiască o șosea secundară și un pod suspendat, în scopul scoaterii din uz a vechii șosele care străbătea lunca inundabilă între satele Cernica și Tânganu. Ca atare, proiectul de salvare a datelor tehnice despre complexele de locuire și a materialului mobil a avut în vedere ca în prima etapă, premergătoare excavațiilor mecanice, să se efectueze săpături de sondaj pe toate suprafețele susceptibile a ascunde în subsol vestigii arheologice iar în etapa a doua să se supravegheze excavațiile mecanice propriu-zise, cu condiția sistării lor în cazul apariției de noi vestigii arheologice și salvarea acestora prin săpături manuale.

Săpăturile manuale de sondaj s-au efectuat cu întreruperi în lunile martie, mai și iunie 1992⁴.

¹ Terenul ocupat de acest sit arheologic aparține corect din punct de vedere administrativ de comuna Pantelimon, jud. Ilfov. Apropierea lui Tânganu a făcut ca la data descoperirii să fie atribuit greșit acestui sat din comuna Cernica, eroare care s-a perpetuat și cu ocazia anunțării rezultatelor în literatura de specialitate.

² Toate desenele în creion pe hârtie și tuș pe calc au fost executate de dr. Vasilica Sandu-Cuculea.

³ Colectivul care a efectuat în anul 1991 cercetările de suprafață între localitățile Cățelu și Fundulea a fost format din Paul Damian, Silviu Eugen Teodor, Dana Mihai și Rodica Medinceanu.

⁴ Din cauza grabei manifestate de către executantul lucrărilor de construcție a autostrăzii și pe fondul nerezolvării în timp util a regimului juridic al terenului viitoarei autostrăzi, sondajele au fost începute în luna martie, când copacii din pădure nu fuseseră încă tăiați, apoi sistate și reluate în luna mai, după eliberarea terenului de vegetația arborescentă.

Pe suprafețele cu densitate mare de materiale dar și pe cele cu indicii mai puține au fost trasate 20 de secțiuni de sondaj care au însumat o suprafață de 442 m.p., un perimetru de 648,85 m și un volum de 263 m³. Amplasarea secțiunilor s-a făcut astfel:

- o secțiune (S XIII) pe malul apusean al vâlceleii care separa spre vest, botul de terasă nr. 1 de restul terasei, pe viitorul traseu al șoselei secundare. Sub humusul vegetal s-a constatat existența unui strat cultural din epoca bronzului;

- 17 secțiuni pe botul de terasă nr. 1 din care 12 în sectorul vestic (S I – S XII)⁵ și cinci în sectorul estic (S I – S V), în care s-au scos la iveală urme de locuire din epocile neolitică, bronzului, geto-dacică și din secolele XVIII-XIX⁶ (pl. II).

Pe botul de terasă nr. 2 s-a avut în vedere efectuarea unor sondaje pe suprafețele unde pigmentația solului indica posibile vestigii arheologice. În acest scop s-au trasat și săpat două secțiuni: una spre botul de terasă nr. 1, cealaltă către Valea Tânganului, nesemnându-se în stratul de humus decât fragmente rare de pământ ars la roșu, aceleași care au apărut și în mușuroaiele de cârțițe și care în acest context, nu pot fi puse în legătură decât cu resturile răvășite ale unor focuri făcute într-un trecut nu prea îndepărtat, de către indivizi care au staționat temporar în acele locuri. Pe acest bot de terasă ampriza autostrăzii București-Constanța trece la numai câteva sute de metri nord de situl Pantelimon, punctul „*La Biserică*” sau „*La Cantoare*”, din marginea nord-vestică a satului Tânganu, comuna Cernica, unde cu ocazia săpăturilor arheologice efectuate în anii 1961, 1963-1964 și 1966 s-au descoperit: o așezare geto-dacică din secolele II-I p. Chr.; fundațiile mănăstirii Tânganu ctitorie a domnitorului Radu cel Frumos, fratele lui Vlad Țepeș; o așezare din secolele XIV-XIX și o necropolă din secolele XVI-XIX⁷.

De asemenea au fost supravegheate lucrările de excavație, făcute în ambele maluri ale Văii Tânganului pentru construirea podului. Au fost găsite numai rare și mici fragmente de cărbune și de pământ ars la roșu, provenite probabil de la niște vetre de foc sezoniere de dată relativ recentă.

I. Așezarea neolitică

În extremitatea sudică a botului de terasă nr. 1, pe viitorul traseu al șoselei secundare, era o suprafață de teren mai înaltă, de formă ovală cu diametrele de circa 60 m pe direcția est-vest și 80 m pe direcția nord-sud. Această formă de microrelief, cu aspect de movilă aplatizată, fusese distrusă în partea central-sudică de niște gropi făcute în timpul celui de-al doilea război mondial, pentru instalarea unor piese de artilerie⁸. În primăvara anului 1992 au mai fost observate opt gropi, de formă aproximativ conică, cele mai adânci având circa 1,00 m adâncime. Compoziția pământului din stratul vegetal, de pe fundul și malurile lor a dus la constatarea că acestea străpunseseră straturile de nisip și pietriș.

Pe suprafața unui martor mai lat, aflat între trei astfel de gropi, au fost trasate S XI și S XII. Până la adâncimea⁹ de 0,30 m, în ambele secțiuni, stratul vegetal era format dintr-un amestec de humus, nisip, pietriș și materiale arheologice antrenate. De la 0,35 m adâncime în S XI a apărut „în situ” o aglomerare de bucăți de chirpici care păstrau urmele de paie, pleavă și nuiele, printre care se aflau fragmente de vase din lut ars. După

⁵ La săpături a participat Adrian Canache care a trasat și săpat secțiunile S V-VIII și S XII-XIII.

⁶ Rezultatele descoperirilor arheologice au fost semnalate de: Vasilica Sandu, *Tânganu „Autostradă”*, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, p. 116; Fănica Miu, „Cronica cercetărilor arheologice București (1990-1996)”, București 12, 1997, p. 350-351.

⁷ P. I. Panait, M. Turcu, I. Constantinescu, P. Cernovodeanu, „Complexul medieval Tânganu”, CAB 2, 1965, p. 239-296; P. I. Panait, M. Turcu, „Cercetări arheologice la Tânganu”, București 6, 1968, p. 83-97.

⁸ Locuitorii vârstnici din satele Tânganu și Cernica au afirmat că în zonă au avut loc lupte în timpul celui de-al doilea război mondial.

⁹ Adâncimile sunt date de la nivelul de călcare al anului 1992.

demontarea acesteia, la 0,60 m adâncime a apărut podeaua unei locuințe de suprafață (L_3), din care s-a mai putut cerceta o suprafață de circa 3 m². Podeaua fusese amenajată prin bătătorirea pământului și aplicarea unui strat de lipitură. Cantitatea foarte mare de chirpici aflată deasupra podelei provenea din pereții prăbușiți, în urma dispariției în incendiu a locuinței.

În marginea nordică a tell-ului, într-o zonă nederanjată și cu pantă ascendentă spre culmea așezării neolitice s-a trasat și săpat S IX. În capătul sudic al acestuia stratul cultural neolitic, gros de 0,35 m, a apărut la adâncimea de 0,45 m iar în capătul nordic, unde cota terenului era mai mică, stratul neolitic de 0,20 m grosime s-a observat la 0,40 m adâncime.

Materialul ceramic recoltat era fragmentar și provenea de la vase modelate din lut amestecat cu cioburi pisate, decorate cu brâu alveolat sau neted (pl. IV/1), cu proeminențe sau în tehnica barbotinei neorganizate. Alte fragmente aparținuseră unor vase modelate dintr-o pastă fină, având pereții subțiri, exteriorul decorat prin lustruire cu caneluri asociate uneori cu linii orizontale incizate, dispuse paralel la o anumită distanță. S-au găsit și câteva fragmente de vase decorate cu motive geometrice incizate (pl. IV/2) cu ajutorul cărora s-a putut încadra această așezare în faza Vidra a culturii Boian¹⁰.

Cea mai apropiată așezare din faza Vidra este aceea din primul nivel de locuire de la Glina¹¹ amplasată pe malul sudic al Dâmboviței, între satele Bălăceanca și Glina, la numai aproximativ 1 km distanță, în linie dreaptă, de Tânganu "Autostradă", pe suprafața unui martor de eroziune în formă de șa. Ceva mai departe, spre sud, pe malul râului Sabar se află așezarea din localitatea eponimă Vidra și către Dunăre așezările de la Tangârșu și Boian A¹².

II. Așezarea din epoca bronzului

Sondajele efectuate pe ampriza autostrăzii, în partea vestică și estică a botului de terasă nr. 1, au dat la iveală resturi de locuire din epoca bronzului.

Grosimea stratului cultural de 0,25 - 0,30 m (în S II și S III) precum și apariția unor complexe de locuire, arată că vatra acestei așezări s-a situat numai de-a lungul laturii vestice a acestui bot de terasă, către vâlceaua de eroziune ce înaintază spre nord în pădurea Tânganului. Resturile rare de locuire de pe malul apusean al aceleiași vâlcele precum și din părțile meridionale și răsăritene ale botului de terasă nr. 1 unde, în profilele secțiunilor practicate, grosimea stratului cultural a fost de numai 5-10 cm și raritatea fragmentelor ceramice, au fost indicii despre întinderea pe o suprafață de aproximativ 35.000 m.p. a teritoriului exploatat agro-pastoral de către locuitorii acestei mici așezări. În timpul săpăturilor de sondaj au fost interceptate și cercetate parțial două locuințe de suprafață¹³ și o groapă menajeră.

Locuința nr. 1 (L_1) a apărut în S II și în casetele 1 și 2, între 0,35 și 0,65 m adâncime. Podeaua se adâncea cu 0,10 m în stratul castaniu, așa încât în timpul sondajelor s-a putut preciza relativ ușor că jumătatea ei sudică avea o formă apropiată de cea rectangulară (pl. III/A). Resturile rămase între 0,40-0,50 m adâncime, după dispariția ei într-un incendiu, sunt formate dintr-un pământ negricios amestecat cu mulți cărbuni de

¹⁰ E. Comșa, *Istoria comunităților Boian*, București, 1974, p. 107-114, fig. 33, 34/76-138; pl. 18/1-9, 19/1-13 și 21.

¹¹ I. Nestor, *Les fouilles de Glina*, Dacia 3-4, 1927-1932, p. 230-231, fig. 4.

¹² E. Comșa, *op. cit.*, loc cit.

¹³ Au fost dezvelite parțial în prima etapă de săpătură din luna martie. Restul suprafețelor lor se afla sub niște copaci de talie mare care au fost scoși prin smulgere. La reluarea lucrărilor am constatat că nu se mai putea continua cercetarea clasică a locuințelor deoarece resturile lor "in situ" fuseseră distruse și răvășite. În vara anului 1993 s-au efectuat excavațiile mecanice care trebuiau supravegheate de către arheologi, conform contractului, dar constructorul nu ne-a anunțat.

nuiele, numeroase bucăți mari de chirpici ce păstrau urme de pleavă, paie și nuiele, zone de cenușă, oase de animale și fragmente de vase arse secundar. Printre aceste resturi s-au mai găsit o fusaiolă (pl. IV/15), jumătatea unei roțițe din lut de la un car de cult (pl. IV/18), un fragment dintr-o greutate din lut pe a cărei suprafață s-au păstrat mai multe amprente digitale (pl. IV/12); un fragment dintr-o zornăitoare din lut (pl. IV/16); un fragment dintr-un percutor din gresie (pl. IV/9), un fragment de lamă neretușată din silex (pl. IV/3), un gratoar pe lamă trunchiată oblic cu retușe abrupte dorsale pe latura dreaptă și ventrale cu afectarea bulbului de percuție (pl. IV/5), piesă ce poate fi mai veche decât așezarea¹⁴.

Locuința nr. 2 (L₂) a fost interceptată în S III și în casele 1 și 2, între 0,35 și 0,65 m adâncime. Conturul, surprins parțial, avea forma rectangulară. Ca și la L₁ podeaua se adâncea în stratul castaniu cu 0,08 m. Pe suprafața ei pământul negricios era amestecat cu cărbune, cenușă, fragmente de lipitură, oase de animale, fragmente de vase, 2/3 dintr-o roțiță de la un car de cult (pl. IV/17), un fragment dintr-un percutor de piatră dură (pl. IV/10), o așchie de decorticare din silex cu retușe parțiale dorso-ventrale care putea fi utilizată ca răzuitor (pl. IV/8). Fragmentele de lipitură de perete păstrau urme de pleavă folosită ca degresant precum impresiunile nuielelor pe care fusese aplicată. Și această locuință, judecând după cantitatea și calitatea resturilor specifice rămase până la noi, și-a avut sfârșitul într-un incendiu.

Pe suprafețele săpate din cele două locuințe nu s-au găsit resturile unor instalații de foc.

Groapa menajeră nr. 2 (Gr 2) a apărut în S II, sub L₁ (pl. III/A). Avea profilul în formă de clopot cu diametrul gurii de 1,05 m, diametrul bazei de 1,65 m și adâncimea de 1,85 m de la nivelul de călcare al anului 1992. Umplutura negricioasă conținea pe lângă oase de animale ajunse aici ca deșeuri alimentare, fragmente de vase din lut ars, o așchie din silex (pl. IV/4) și o piesă miniaturală din lut ars de formă tronconică (pl. IV/11). Nici un fragment de vas din umplutura ei nu s-a potrivit la restaurare cu cele recoltate de pe suprafața L₁, ceea ce dovedește o dată în plus, pe lângă observația stratigrafică, cum că aceasta nu a fost o groapă de provizii aferentă locuinței și că era deja astupată atunci când s-a construit deasupra ei această locuință de suprafață.

Din stratul cultural al epocii bronzului au mai fost recoltate: o fusaiolă bitronconică din lut în S XIII (pl. IV/14); un nucleu din silex (pl. IV/7) în S II, caseta 2 din sectorul vestic; un gratoar pe lamă mare cu retușe de uzură pe ambele margini ale suprafețelor dorsale (pl. IV/6) aparținând probabil epocii neolitice în S II, caseta 1 din sectorul estic precum și fragmente ceramice.

În ceea ce privește compoziția pastei se distinge o *pastă fină*, una intermediară (*fină-aspră*) și o *pastă aspră* asemănătoare pastei zgrunțuroase din secolele III-VI d. Hr. Recipientele de dimensiuni mici și mijlocii au fost modelate dintr-o pastă fină în care la unele exemplare s-a constatat prezența sporadică a unor pietricele, granule de nisip sau chiar pleavă de păioase (pl. VII/4). Recipientele de dimensiuni mijlocii au fost modelate din pastă fină-aspră. Aceasta are, la unele fragmente cu angoba mai bine conservată, aspect de ceramică fină, însă procentul de nisip este mai mare iar pietricelele sunt sporadice. Recipientele de dimensiuni mijlocii și mari au fost modelate din pastă aspră, asemănătoare pastei zgrunțuroase din secolele III-VI d. Hr. Conține ca degresanți nisip, pietricele și mai rar cioburi pisate (pl. X/1 și XI/1, 6, 9). La unele predomină nisipul iar la altele pietricelele.

Majoritatea materialului arheologic descoperit în această așezare o constituie fragmentele unor recipiente din lut, arse majoritatea în condiții reductoare și numai câteva

¹⁴ Încadrarea cronologico-culturală și descrierea pieselor din silex a fost făcută de dr. Vasile Boroneanț căruia îi transmitem și pe această cale mulțumiri sincere.

în condiții oxidante, exceptând pe cele care au suferit o ardere secundară. Din acestea s-au putut reconstitui următoarele forme de vase:

1. *Vase de provizii*. Fragmentele găsite provin de la vase cu gâtul de formă cilindrică sau tronconică și buza ușor evazată. Alte fragmente, cu torți dispuse vertical (pl. X/1, 3, 9) sau butoni conici ascendenți (pl. X/5), sunt din umărul unor vase cu corpul globular.

Decorul constă în striuri oblice pe corp, realizate cu un instrument asemănător unui pieptene (pl. X/8), brâu alveolat (pl. X/4, XI/6) sau crestat (pl. XI/4) sub buză, creștături pe buză (pl. XI/7). La un exemplar sub buza decorată cu creștături oblice s-a aplicat un brâu crestat (pl. XI/12). La câteva exemplare s-a constatat tendința de răsfrângere orizontală în exterior a buzei¹⁵ (pl. XI/3), sub care s-a aplicat un brâu alveolat (pl. XI/1-2) sau cu impresiuni (pl. XI/9).

2. *Vas-cuptor*. Numai în L₁ s-a găsit un fragment care păstrează și o parte din orificiul pentru eliberarea căldurii (pl. IV/19).

3. *Castroane*. Din cele trei complexe de locuire s-au recoltat numeroase fragmente de la castroane de diferite forme:

3. a. Castroane semisferice fără toartă. Unele au fost decorate cu amprente digitale pe buză în exterior (pl. IX/11) sau imediat sub buză, cu un șir de impresiuni făcute cu un instrument rotund în secțiune (pl. IX/2-4), brâu alveolat (pl. IX/12, 14), brâu alveolat cu butoni dedesupt (pl. IX/15) ori numai cu butoni. Un alt element de decor des întâlnit este cel din striuri oblice aplicate pe tot corpul (pl. IX/6-10), uneori asociate cu un brâu alveolat (pl. IX/16). Un fragment dintr-un castron are o proeminență oblică trasă din buză (pl. VIII/15).

3. b. Castroane semisferice cu torți orizontale. S-au găsit două exemplare: un profil (pl. VIII/7) și o toartă de vas (pl. VIII/8).

3. c. Castroane tronconice. S-a descoperit un singur exemplar care are peretele ușor arcuit, o toartă trasă din buză și striuri oblice pe tot corpul (pl. IX/5). În privința formei profilului, acesta seamănă mai bine cu exemplarele din faza a doua a culturii Tei¹⁶.

3. d. Castroane bitronconice cu buza neprofilată (pl. VIII/9).

3. e. Castroane cu gura evazată și corpul bitronconic. Unele sunt miniaturale (pl. VIII/3-4), altele au dimensiuni mari și sunt decorate cu motive triunghiulare, uneori încheiate cu spirale, realizate din șiruri de împunsături succesive mai fine (pl. VI/3-4, VII/3) caracteristice fazei II a culturii Tei sau mai late (pl. VII/1-2) specifice fazei Tei III.

3. f. Castroane cu gura evazată, corpul bitronconic și cu două torți trase din buză (pl. VIII/8).

3. g. Castroane cu gura evazată, corpul bitronconic și torți care pornesc de sub buză. Unul din ele este decorat cu șiruri de împunsături fine (pl. VI/1), celălalt cu împunsături succesive late (pl. VI/2). Deosebit de importante pentru cronologia celor două locuințe sunt fragmentele din castronul de la pl. VI/1. Fragmentul din stânga desenului a fost găsit pe suprafața L₂ iar cel din dreapta în L₁, situație care ne duce la concluzia că cele două locuințe și-au găsit sfârșitul la aceeași dată.

4. *Vase cu profilul în formă de "S"*. Au fost identificate numai două fragmente care provin de la niște exemplare de mici dimensiuni, modelate din pastă fină (pl. VIII/1-2).

5. *Străchini*. Au fost găsite fragmente de la trei exemplare: prima, cu corpul bitronconic și buza teșită oblic în interior (pl. VIII/17); a doua, cu corpul tronconic și cu proeminență plastică trasă din buză (pl. VIII/10); a treia, cu fundul concav (pl. VIII/11).

¹⁵ V. Leahu, *Cultura Tei*, Muzeul de istorie a orașului București, p. 103.

¹⁶ V. Leahu, *Date și considerații noi cu privire la periodizarea evoluției culturii Tei*, CA 10, 1992, p. 69, pl. IV/10.

6. *Căni*. Fragmentele păstrate au buza ușor evazată și gâtul cilindric (pl. V/16), tronconic (pl. V/13, 17) sau arcuit (pl. V/12), acesta din urmă fiind decorat cu linii paralele în zig-zag, realizate din împunsături succesive.

7. *Boluri*. S-a recuperat un singur exemplar cu corpul semisferic (pl. V/15).

8. *Pahare*.

8. a. Pahare cu corpul cilindric. S-a identificat un singur exemplar care nu are decor. (pl. V/14).

8. b. Pahare cu corpul tronconic din care s-au recoltat trei exemplare, toate decorate (pl. V/9-11).

9. *Cești*. În complexele de locuire și în stratul cultural au fost identificate opt exemplare (pl. V/1-8). Au gâtul cilindric și corpul mai scund sau mai înalt, în formă de sferă turtită. Un singur exemplar este decorat cu un motiv triunghiular realizat din împunsături succesive (pl. V/7).

În așezarea de la Tânganu "Autostradă" s-a constatat prezența unor forme de vase și a unor tipuri de decor care continuă tradiția din fazele I și II ale culturii Tei. Deoarece în ambele locuințe s-au găsit, ca elemente principale pentru încadrarea cronologică, fragmente de vase decorate atât cu șiruri de împunsături succesive fine cât și cu șiruri de împunsături succesive late, optăm pentru datarea acestei așezări la începutul fazei Tei III, mai precis în etapa Tei III_a, conform cronologiei stabilite de Valeriu Leahu¹⁷. Așezări din etapa III_a au mai fost descoperite în microzona bucureșteană la Cățelu Nou¹⁸, Dealul Piscului¹⁹, Văcărești²⁰ și Otopeni²¹ și pe malul Argeșului la Mogoșești (com. Adunații Copăceni, jud. Giurgiu) care, după părerea autorilor cercetărilor s-ar încadra în intervalul de trecere de la faza II la faza III a culturii Tei²². Desigur se naște întrebarea firească, și anume unde au plecat locuitorii acestei așezări. În împrejurimile sitului Tânganu "Autostradă", pe malurile râurilor Colentina, Dâmbovița și Pasărea s-au descoperit prin cercetări de teren dar și în săpături arheologice (rămase și unele și altele din păcate până astăzi inedite), mai multe așezări Tei, dar numai despre cea de la Cernica-Căldăraru se știe cu certitudine că a aparținut fazei Tei III²³.

Așezarea de scurtă durată de la Tânganu "Autostradă", amplasată pe un bot de terasă mijlocie a aparținut unei populații tracice sedentare care trăia în locuințe de suprafață, se ocupa cu creșterea animalelor, cultura primitivă a plantelor și cu meșteșugurile casnice (modelarea și arderea recipientelor din lut, torsul, țesutul), folosea unelte de silex, din care unele refolosite și în mod cert găsite pe suprafața așezării neolitice din marginea ei sudică și practica ca religie cultul soarelui.

III. Vestigiile geto-dacice

În secțiunile S I - III, trasate în partea estică a botului de terasă nr. 1 (Pl. II) s-a constatat prezența unui strat cultural gros de circa 0,15 m în care s-au găsit puține

¹⁷ *Ibidem*, p. 70.

¹⁸ V. Leahu, *Săpăturile arheologice de la Cățelu Nou*, CAB 2, 1965, p. 41-49, fig. 23-30.

¹⁹ V. Leahu, *Date și considerații noi cu privire la periodizarea evoluției culturii Tei*, CA 9, 1992, p. 70 și nota 62.

²⁰ C. Țico, *Contribuții arheologice la cunoașterea complexului arhitectonic Văcărești*, CAB 3, 1981, p. 250, fig. 4/1-4.

²¹ V. Leahu, *Săpăturile arheologice de la Otopeni* București 6, 1968, p. 30-32, fig. 3, 4/1,3.

²² C. Schuster, Traian Popa, *Raport preliminar privind săpăturile de la Mogoșești*, Cercetări arheologice în aria nord-tracă I, București, 1995, p. 149.

²³ Seb. Morintz, *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii. I Epoca bronzului în spațiul carpato-balcanic*, București, 1978, p. 51.

fragmente ceramice. Numai în S II s-a interceptat groapa unei locuințe de tip bordei notat B₂.

Bordeiul nr. 2 (B₂) (pl. III/D) avea groapa rotundă (D = 3,95 x 3,85 m) spre poligonală și podea neamenajată la 1,10 m adâncime. Nu a avut instalație de foc. A fost suprapus parțial de un cuptor în aer liber, din secolele XVIII-XIX. Majoritatea resturilor arheologice din umplutura gropii constând în pământ negricios-castaniu amestecat cu cărbuni, bucăți de lipitură arsă care păstra amprente de paie, pleavă și nuiele (unele cu diametrul de 1,5 cm, dispuse paralel la 1 cm distanță între ele), oase de animale, o fusaiolă bitronconică (pl. XVII/6) și fragmente de vase din lut ars au fost găsite deasupra podelei, într-o depunere de circa 0,20 m grosime. La 0,65 m adâncime, de la nivelul de călcare al anului 1992, s-a găsit în jumătatea vestică a gropii o aglomerare de bucăți mari de chirpici care, după aspect și poziția stratigrafică a fost aruncat la o dată mult mai târzie după abandonarea acestei locuințe.

Cercetările de suprafață efectuate în vecinătatea acestui bordei au determinat trasarea secțiunilor IV și V pe suprafețe mai pigmentate cu chirpici, în scopul interceptării altor complexe de locuire geto-dacice. Din păcate, nu s-au găsit decât câteva fragmente de vase într-un strat cultural, mult mai subțire decât în S III.

Cu toate străduința depusă pentru prospectarea fiecărui metru pătrat de teren precum și a observării atente a pământului din mușuroaiele de cârțițe aflate atât pe ampriza autostrăzii și pe restul malului vestic al vâlceleii care separa boturile de terasă nr. 1 și 2 precum și din partea sudică a botului de terasă nr. 1, nu s-a reușit descoperirea altei locuințe geto-dacice.

Lipsa urmelor geto-dacice s-a constatat și în sondajul efectuat pe malul răsăritean al vâlceleii, în limitele amprizei autostrăzii. Cercetarea de suprafață s-a extins pe botul de terasă nr. 2, la sud de ampriza autostrăzii, pe panta terasei spre lunca Colentinei, unde de la circa 300 m vest de locul fostei mănăstiri Tânganu²⁴ spre est, în pământul din mușuroaiele de cârțițe au început să apară fragmente mărunte de vase geto-dacice, situație ce ne determină să afirmăm că acolo se află resturile vatrei propriu-zise a așezării geto-dacice căreia i-a aparținut și B₂.

Materialul ceramic recoltat este deosebit de important pentru cunoașterea repertoriului formal al ceramicii geto-dacice din centrul Câmpiei Munteniei, deoarece provine din umplutura de la baza gropii unui singur bordei precizat clar stratigrafic, care nu a fost deranjat de alte complexe de locuire geto-dacice. Totodată el este semnificativ pentru informarea noastră în legătură cu inventarul ceramic casnic folosit de o familie care trăia, după toate probabilitățile, izolată de restul locuitorilor din vatra propriu-zisă a așezării.

Cea mai mare cantitate de fragmente recoltate de deasupra podelei erau cele modelate cu mâna. Însă slaba lor stare de conservare nu a permis întregirea prin restaurare a nici unui vas. Semnificativă este și ceramica modelată la roată, mult mai slab reprezentată cantitativ și formal, la care, din fiecare formă de vas nu am găsit decât unul până la 10 fragmente.

Compoziția pastei folosite pentru modelarea recipientelor ceramice variază în funcție de forma, dimensiunile, funcționalitatea și tehnica de lucru. Vasele modelate cu mâna au lutul amestecat cu degresanți ca nisip, pietricele sau cioburi pisate într-o proporție ce variază de la un recipient la altul, chiar în cadrul aceleiași forme de vase. La ceramica modelată la roată pasta este din lut fin, amestecat uneori cu o cantitate mică de nisip.

Prin ardere vasele modelate cu mâna au căpătat culoare cărămidie, maronie (majoritatea) și cenușie-negricioasă. Cele modelate la roată au culori cenușii, cenușii-negricioase sau negre.

²⁴ Pe locul ruinelor fostei mănăstiri Tânganu au fost cercetate resturile unei așezări geto-dacice din secolele II-I p. Chr.: M. Turcu, *Complexul medieval Tânganu. Așezarea Latène*, CAB 2, 1965, p. 270-276.

Fragmentele de vase scoase din umplutura B₂ provin de la un număr mare și variat de forme ceramice, majoritatea de producție și tradiție locală traco-geto-dacică, câteva inspirate după modele grecești și alte câteva importate din lumea greacă.

A. Vase modelate cu mâna

1. *Vase bitronconice*. Fragmentele găsite au unele buza răsfrântă în exterior (pl. XIV/2-3) și apucători dreptunghiulare, simple (pl. XIV/1,8) sau decorate alveolat (pl. XIV/10), dispuse orizontal pe linia diametrului maxim. Forma este hallstattiană. Din secolele IV-III p. Chr. vase asemănătoare au fost găsite în Muntenia în comuna Cernica, satul Căldăraru, (jud. Ilfov)²⁵, Făcău (jud. Giurgiu)²⁶, Zimnicea (jud. Teleorman)²⁷, etc.

2. *Vase cu corpul bombat* (pl. XIV/4-5). Diametrul reconstituit al fragmentelor arată că acestea provin de la vase de mari dimensiuni, care au fost folosite pentru păstratul proviziilor.

3. *Vase cu peretele corpului vertical și ușor arcuit*²⁸. Sunt de dimensiuni mici și mijlocii. Pe suprafața exterioară decorul, reprezentat de regulă de un brâu alveolat, este combinat cu partea utilitară (butoni ascendenți și butoni orizontali simpli sau decorați cu impresiuni) într-o mare varietate de asociații (pl. XII și XIII). Un fragment de la un vas păstrează ca decor, un șir orizontal de impresiuni întrerupt de un buton vertical decorat și el cu impresiuni (pl. XII/2). Alt fragment de vas păstrează ca decor plastic motivul semioval în relief (pl. XII/5).

4. *Castroane*. Au forma tronconică, sunt de dimensiuni mai mari (pl. XIV/7,9) sau miniaturale (pl. XV/16 și XVII/2) și au în pastă nisip, rare cioburi pisate sau pietricele. Un castron miniatural (pl. XVII/8) este din pastă fină cenușie și are angoba lustruită.

5. *Cești*. S-a găsit un singur exemplar cu profilul arcuit, care păstrează zona de pornire a toartei supraînălțate (pl. XVII/5).

6. *Căni*. S-au recoltat numai două torți care provin de la căni. Una din torți are nervură mediană (pl. XVII/7) și probabil că pleca orizontal din buza unei căni, similară celei de la Zimnicea din secolul IV p. Chr.²⁹. Cealaltă, rectangulară în secțiune, se pare că a fost puțin supraînălțată și că a aparținut unei căni asemănătoare celei de la Făcău (jud. Giurgiu) din secolul IV p. Chr.³⁰.

7. *Pahare*. Au fost identificate două exemplare: unul tronconic având ca decor un buton conic (pl. XVII/3), celălalt cilindric (pl. XVII/1), fragmentul păstrat având de asemenea un buton.

8. *Străchini*. În comparație cu restul formelor de vase, acestea au avut angoba lustruită.

8. a. Străchini cu gura mai puțin sau mai mult invazată, acestea din urmă având din această cauză un profil bitronconic. Se disting străchini cu diametrul gurii mai mic și înălțimea corpului mai mare (pl. XV/1-3) și străchini cu diametrul gurii mai mare și înălțimea corpului mai mică (pl. XV/4-11). Unul din exemplare (pl. XV/7) are un orificiu perforat care indică o încercare de reparare a vasului în vechime.

8. b. Străchini cu torți orizontale sub buză, din care, s-au găsit trei exemplare: unul din corp care păstrează și puțin din buza verticală rotunjită; altul din corp (pl. XV/12) și al treilea este o toartă orizontală (pl. XV/13). Străchinile de acest fel au fost reproduse de

²⁵ M. Turcu, *Geto-dacii din Câmpia Munteniei*, București, 1979, 204, pl. XII/4.

²⁶ M. Constantiniu, V. Leahu, *Mormânt getic în preajma Bucureștiului*, SCIV 2, 1968, p. 197, fig. 2; Em. Moscalu, *Ceramica traco-getică*, București, 1983, 22, pl. IV/8.

²⁷ A. D. Alexandrescu, *Mormintele din perioada mai târzie a necropolei getice de la Zimnicea*, Crisia, 1972, p. 18, pl. III/5; Moscalu, *op. cit.*, p. 27, pl. V/1.

²⁸ I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică. Cu privire specială la Transilvania*, București, 1969, p. 56.

²⁹ Em. Moscalu, *op. cit.*, p. 84, pl. LXI/9.

³⁰ *Ibidem*, p. 79, pl. LIX/16.

geto-daci după forma vaselor grecești de tip lekane lucrate la roată. Exemplare similare lucrate cu mâna au fost descoperite la Albești și Scărișoara³¹.

9. *Fructiera*. S-a găsit numai un fragment din suportul tronconic al unei fructiere.

10. *Farfurie*. S-a recuperat un singur fragment care provine de la o farfurie miniaturală (pl. XV/15) modelată din pastă cu cioburi pisate și nisip având culoarea cenușie cu pete cărămizii.

B. Vase modelate la roată

1. *Străchini*. Au fost identificate două exemplare de străchini din pastă cenușie sau cenușie-negricioasă cu buza invazată simplă (pl. XVI/1-2), două exemplare din pastă neagră cu angoba lustruită și buza invazată, decorată cu un striu (pl. XVI/3-4) și un exemplar cu buza evazată și corpul bitronconic din pastă neagră cu angobă lustruită (pl. XVI/5) similar unei străchini din secolul IV p. Chr. descoperită la Grădiștea-Călărași³² și considerată a fi un import grecesc. Și celelalte două străchini cu angoba neagră lustruită sunt importuri greco-elenistice.

2. *Krater*. Forma este reprezentată numai printr-un fragment din partea superioară a corpului. Este din pastă fină cenușie și are în exterior un striu sub buză și caneluri lăsate de mâna olarului (pl. XVI/7).

3. *Căni*. Fragmentele provin de la patru exemplare, din care două cu angoba neagră (pl. XVI/6, 9), a treia din pastă cenușie fină are gura trilobată (pl. XVI/10) și a patra de culoare cenușie-negricioasă are fundul inelar și este decorată pe umăr cu caneluri și linie în val incizată (pl. XVI/11-12)

4. *Amfore*. Un fragment care provine din gâtul unei amfore de culoare maronie care are în pastă fluturași de mică. Peretele interior are coaste de la modelarea pe roata rapidă.

Cele mai multe fragmente provin de la o amforă mai scundă, care are un prag pe umăr și fundul inelar (pl. XVI/8). Pasta conține nisip are miezul maroniu și exteriorul negru lustruit. Este un import din lumea grecească însă forma a fost imitată și de geto-daci³³.

Pe baza materialului ceramic descoperit, bordeiul acesta se datează în secolele IV-III a.Chr. El este contemporan cu complexe descoperite în nivelul I al așezării geto-dacice de la Bălăceanca "Ecluză"³⁴, situată vis à vis, pe malul sudic al râului Dâmbovița precum și cu cele din așezarea de la Căldăraru, situată pe malul vestic al lacului Cernica-Colentina (pl. I, c).

IV. Așezarea din secolele XVIII-XIX

Resturi din această așezare au fost observate pe toată suprafața botului de terasă nr.1. În secțiunile de sondaj efectuate pe ampriza autostrăzii, gropile complexelor de locuire apărute în sectorul estic și în cel vestic porneau din actualul humus vegetal. Au fost descoperite trei bordeie, două cuptoare în aer liber și o groapă menajeră.

Bordeiul nr.1 (B₁) a fost interceptat în S I din sectorul estic (pl. III/B). Era de fapt o locuință parțial adâncită în pământ cu groapa de formă dreptunghiulară (3,50 x 2,50 m) și colțurile rotunjite. Pe laturile de nord și sud avea nișe mici săpate în exteriorul conturului gropii, unde fuseseră montați stâlpii de susținere ai acoperișului. Spre latura nordică s-a constatat existența unei trepte din pământ cruțat cu lățimea de 1,20 m, situată la 0,20 m

³¹ Moscalu, *op. cit.*, p. 74, pl. LXXXIX/2-3.

³² *Ibidem*, p. 123, pl. LXXXIV/8.

³³ *Ibidem*, p. 134.

³⁴ V. Sandu, *Așezarea geto-dacică de la Bălăceanca "Ecluză"*, comunicare prezentată la Simpozionul național de rapoarte arheologice, Iași, 1992, mss; Idem, *Bălăceanca "Ecluză"*, în *Situri arheologice cercetate în perioada 1983-1992*, Brăila, 1996, p.10.

deasupra podelei. La evacuarea umpluturii s-a constatat prezența unei mari cantități de crengi carbonizate, în colțuri și pe lângă pereți, de la 0,30 m până la podeaua aflată la 0,80 m adâncime. Cuptorul, păstrat întreg, a apărut la 0,20 m adâncime de la nivelul de călcare al anului 1992. În profil avea forma unui con cu înălțimea în interior de 0,30 m iar în plan forma unei potcoave cu lungimea de 0,65 m. Fusesse scobit în întregime în peretele vestic al gropii locuinței. Pereții, care fuseseră lipiți în interior, erau arși la roșu pe 0,10 – 0,15 m grosime. Vatra atingea 1,10 m lungime, prelungindu-se în interiorul locuinței. Era acoperită pe 0,80 m lungime cu o crustă pietrificată de 1,5 cm grosime ca și pereții interiori ai cuptorului. În pământul de umplură s-au găsit fragmente de străchini și de oale decorate cu o substanță albă sau cu smalț alburii și verde-oliv, bucăți de chirpici cu urme de paie și pleavă iar în centrul gropii la 0,60 m adâncime zăcea în poziție oblică un fragment de cărămidă cu lățimea de 15,5 și grosimea de 4 cm.

Cuptorul în aer liber nr.1 (C₁) și groapa aferentă lui au fost amenajate în umplutura bordeiului dacic B₂ (pl. III/D). Cuptorul avea 0,78 m lungime și 0,30 m înălțime în interior, pereții laterali arși la roșu pe 0,10 m și cel din spate pe 0,15 m grosime. Toată suprafața interioară era acoperită cu o crustă albă-cenușie, pietrificată, cu grosimea de 0,01 m. Vatra, care depășea conturul propriu-zis al cuptorului cu 0,27 m, fusesse placată cu cărămizi refolosite ce mai păstrau încă urme de mortar pe ele. Cărămizile aflate în stare întreagă sau fragmentară. erau de diverse dimensiuni, din care unele aveau 0,27 x 0,16 x 0,04 m. Gura de alimentare, lată de 0,34 m, fusesse consolidată pe ambele laturi cu cărămizi puse vertical. Tot cu două cărămizi a fost consolidată și bolta, care probabil din cauza slabei rezistențe a pământului din stratul vegetal sau ca urmare a unei reparații suferite ulterior, a fost găsită acoperită cu două cărămizi peste care se pusese pământ care era ars la roșu pe o grosime de 0,05 m. La spate, pe axul longitudinal, cuptorul avea un orificiu de evacuare a fumului, cu diametrul de 10 cm, situat la 10 cm deasupra vetrei. Cuptorul a fost realizat prin scobire în peretele unei gropi rectangulare cu colțurile rotunjite (2, 15 x 2,70 m) a cărei podea era la 0,80 m adâncime. Umplutura cuptorului și a gropii din fața lui conținea un pământ negricios amestecat cu foarte multă cenușă, nuiele carbonizate, cioburi de cărămidă, câteva pietre de râu, fragmente de vase decorate cu smalț de culoare verde-oliv și ocră sau cu substanță albă. Nu au fost observate urme de gropi de stâlpi pentru susținerea unui acoperiș dar după cantitatea foarte mare de crengi carbonizate găsite în groapa din fața lui putem presupune că măcar o parte din ele provin de la acoperiș și probabil de la pereții unui adăpost dispărut în incendiu.

Cuptorul în aer liber nr.2 (C₂) a apărut în S III din sectorul estic la 0,20 m adâncime. A fost scobit în peretele vestic al unei gropi semiovale alungite, în plan (pl. III/C) cu diametrul mic de 2,35 m și raza de 2,20 m. Avea podeaua neamenajată la 0,75 m adâncime. În colțul sud-vestic, până la 0,80 și în centrul gropii la 0,95 m adâncime s-au găsit niște gropițe în care au fost fixați probabil niște stâlpi de susținere al unui adăpost menit să protejeze cuptorul și spațiul de lucru din fața lui. Pământul aproape negru din umplutura gropii din fața cuptorului conținea o mare cantitate de crengi carbonizate, bucăți de lipitură de perete arsă la roșu din care unele păstrau urme de nuiele cu diametrele de 1, 1,5 și 2 cm, fragmente de vase cărămizii acoperite cu smalț verde-oliv precum și câteva fragmente care proveneau de la vase cu pereții subțiri, modelate la roată dintr-o pastă fină cu multe paiete de mică arsă maroniu-negricios. Marea cantitate de crengi carbonizate, împreună cu bucățile de lipitură arsă cu urme de nuiele, arată că acest complex a avut pereți construiți din stâlpi și nuiele lipite cu lut.

Elementele de încadrare cronologică a complexelor din sectorul estic se sprijină pe materialul ceramic recoltat, pe prezența unor cărămizi care mai păstrau încă urme de mortar pe ele, pe planimetria și tehnica de construcție a complexelor închise. Dimensiunile cărămizilor găsite aici sunt identice cu cele ale celor folosite la construcțiile complexului

monastic Tânganu, ale cărei case egumenești au fost distruse la începutul secolului XVIII de un incendiu provocat de acțiunile prădalnice ale unor cete turco-tătare³⁵. În urma dezastrului, numai biserica a fost refăcută dar și aceasta și-a încheiat activitatea puțin mai târziu de mijlocul secolului XIX³⁶. Arheologic s-a constatat că în secolul XIX locuitorii din împrejurimi au început acțiunea de demolare a zidurilor construcțiilor mănăstirii Tânganu³⁷. Un alt element de datare este marea asemănare între B₁ de la Tânganu "Autostradă" și B₃₄ de la Bălăceanca "Ecluză" în ceea ce privește planimetria gropii, amplasarea stâlpilor de susținere a acoperișului și modul de amenajare a cuptorului. Așezarea rurală de la Bălăceanca "Ecluză", situată pe malul sudic al Dâmboviței, la circa 500 m est de satul actual, este datată cu monede austriece de la sfârșitul secolului XVIII și începutul secolului XIX³⁸.

În secțiunile de sondaj din sectorul vestic au fost interceptate două bordeie și o groapă menajeră. În luna martie, în S III s-a cercetat parțial *bordeiul* 3 (B₃) și în S IV *bordeiul* 4 (B₄), dar săpăturile arheologice au fost sistate după 17 martie 1992 de Ocolul silvic Brănești pentru tăierea copacilor din pădure. Groapa lor avea forma rectangulară. Pe suprafețele săpate manual nu s-au descoperit instalațiile de foc. Umplutura gropilor de culoare negricioasă conținea câteva cărămizi întregi de dimensiuni mai mici decât cele din sectorul estic și numeroase cioburi de la cărămizi similare ca pastă, ardere și dimensiuni celor întregi, fragmente de vase între care și un fund de ceșcuță (pl. XVII/10), o cantitate mare de cărbune de lemn, zgură rezultată de la reducerea (?) sau de la prelucrarea fierului. Prin smulgerea copacilor din rădăcină, suprafețele rămase necercetate din cele două bordeie, au fost distruse total prin răvășirea a resturilor pe o mare suprafață de teren.

În S I din a apărut o *groapă menajeră* (Gr 1) cu gura aproape rotundă (D = 1,62 x 1,58 m), profilul cilindric și adâncimea de 2,00 m. În umplutura ei s-a găsit un fragment de pipă turcească din lut ars (pl. XVII/9). Din humusul vegetal (până la - 0,30 m) s-a recoltat un deșeu de la reducerea sau forjarea fierului (pl. XVII/12); o plăcuță (pl. XVII/XVII/13) și o caia din fier (piesă care servea la potcovitul cailor) (XVII/11). Deșeurile de la prelucrarea fierului și cele două piese finite din fier sunt indicii că locuințele au aparținut unor meșteri fierari (probabil foști robi de la Mănăstirea Cernica), care retrași departe de vetrele aglomerate ale așezărilor propriu-zise, deserveau prin activitatea lor nevoile cotidiene ale locuitorilor din satele Tânganu, Cernica, Căldăraru, Fundeni, etc. Materialul arheologic sărac permite datarea acestor complexe de locuire în cursul secolului XIX.

*

Amplasat într-o microzonă deosebit de favorabilă din punct de vedere strategic, a resurselor naturale de hrană și a căilor de comunicație cu lumea înconjurătoare, botul de terasă din punctul Tânganu "Autostradă" a oferit din cele mai vechi timpuri condiții lesnicioase de trai comunităților omenești care și-au amplasat pentru scurt timp așezările pe suprafața lui. Cele patru așezări (din culturile Boian, Tei, geto-dacică, și din secolele XVIII-XIX) identificate în acest sit, reprezintă la scara istoriei, momente când populația trăitoare în această microregiune și-a construit locuințe stabile aici. Creșterea distanței până la copacii necesari pentru foc și alte nevoi casnice, sărăcirea sau epuizarea resurselor naturale oferite de pădure, de lunca și bălțile din apropiere, a determinat pe membrii comunităților umane să lase această suprafață de teren să se refacă, preferând să se mute cu bunurile mobile la o distanță oarecare de vechea vatră, în mijlocul unor noi resurse naturale de trai. Această dinamică poate fi urmărită din neolitic până la satele contemporane cu noi.

³⁵ P. I. Panait, *Complexul medieval Tânganu. Așezarea medievală*, CAB 2, 1965, p. 254.

³⁶ Panait, *op. cit.*, p. 252.

³⁷ *Ibidem*, p. 253.

³⁸ V. Sandu-Cuculea, Săpături inedite.

LES FOUILLES ARCHÉOLOGIQUES DE SONDAGE DE TÂNGANU “AUTOSTRADĂ” (1992)

Résumé

La station archéologique Tânganu “Autostradă” se trouve à 13 km de Bucarest, vers le Sud-Est. Elle est située dans la partie méridionale du territoire de la commune Pantelimon, mais tout près de hameau de Tânganu (commune Cernica, le dép. d’Ilfov). Topographiquement est située sur un éperon de l’ancienne rive gauche de la rivière Colentina, actuellement canalisée, à proximité de la confluence avec la rivière Dâmbovița (aussi canalisée), dans une microrégion qui présentait autrefois de bonnes conditions pour une habitation intense.

Dans les mois mars, mais et juin de l’année 1992 des fouilles archéologiques ont été effectuées sur l’emprise du future autoroute București-Constanța entre 7,400 et 9 kilomètre. Sur l’éperon de terrasse dit Tânganu “Autostradă” ont été pratiquées 17 sections et 12 cassettes. Trois autres sondages ont été trassés à ouest et à l’est de ce point. Sur la surface d’éperon ont été identifiées quatre couches archéologiques, chaque couche étant clairement marquée par un niveau d’habitation, auquel correspond chaque fois un nouvel aspect de civilisation.

I. *L’habitat néolithique.* Dans la partie méridionale il y a un d’éperon se trouve un mamelon «movila» où le sondage pratiqué a mis au jour les restes d’habitat. On a découvert une habitation de surface bâtie d’un treillage couvert d’un crépi en terre pétrie et mélangée de paille. Le plancher était en terre battue. On a récolté des fragments céramiques caractéristiques pour la phase Vidra de la civilisation Boian.

II. *L’habitat de l’âge du bronze.* Le centre de cet habitat a été identifié dans la partie occidentale d’éperon. Deux habitations de surface et une fosse ménagère ont été mis au jour. Des fragments de bousillage cuit, des cendres, de petits fragments de charbon parmi lesquels les restes céramiques prédominent, attestent que ces deux habitations ont été détruits par le feu. Les restes présentent un inventaire varié: des tessons céramiques, armes et outils en silex et en pierre dure, fusaïoles, modèles de roues de chariots en terre glaise et ossements d’animaux. Les principales formes de vases sont: vases à provisions; vases avec le profil en forme d’ ”S”; soupières au corps hémisphérique, tronconique ou bitronconique sans anses ou avec deux anses verticales ou horizontales; écuelles; cruches; un bol; verres et tasses à une anse. Le décor des vases “d’usage commun”, de tailles grande et moyenne, consiste en stries exécutées avec un peigne, en ceintures à crêtes et alvéolaires, rangées de creux aux contours variés et avec des protuberances appliquées. Les vases modelés en pâte fine présentent un décor à incisions exécuté selon la technique des piqûres successives avec lignes obliques et triangles. L’alternance des ornements réalisés par le procédé des piqûres successives fines ou des larges rangées de piqûres successives et de ceux transposées dans la technique des bandes réservées sur les fragments trouvés en chaque habitation, est très important pour la datation de cet habitat de courte durée dans la civilisation Tei, l’étape Tei III_a.

III. *L’habitat géto-daces.* Une couche géto-dacique des IVe-IIIe siècles av. J. Chr. a été identifiée dans le secteur oriental d’éperon. On a découvert une hutte enfoncée en terre jusqu’à une profondeur de 1,10 m. Son remplissage est constituée par une fusaïole et une grande quantité de tessons céramiques. On mentionne comme formes céramiques modelés à la main les vases bi tronconiques, les vases au profil presque vertical, soupières, cruches et un cruchon, verres, écuelles (trois exemplaires avec anses horizontales), assiettes et un support de vase à fruits. Le décor consiste en boutons appliqués sur la partie centrale du corps ou sous la lèvre des vases, simples ou décorés, de ceintures à crêtes et alvéolaires ou de rangées de creux. La céramique modelée au tour est moins importante que celle faite à la main. Elle

comprend écuelles à rebord tourné à l'extérieur ou à l'intérieur, un krater, cruches (l'une à embouchure trilobée) et amphores.

IV. *L'habitat de la fin du XVIIIe siècle et du XIXe siècle.* La couche d'habitat est le humus végétal. On a découvert deux huttes et une fosse ménagère dans le secteur occidental; une hutte et deux fours en plein air dans le secteur oriental d'éperon. Les fragments des scories, deux pièces et un déchet en fer sont des témoignages de l'existence dans le secteur occidental des artisans qui travaillaient le fer à ces temps.

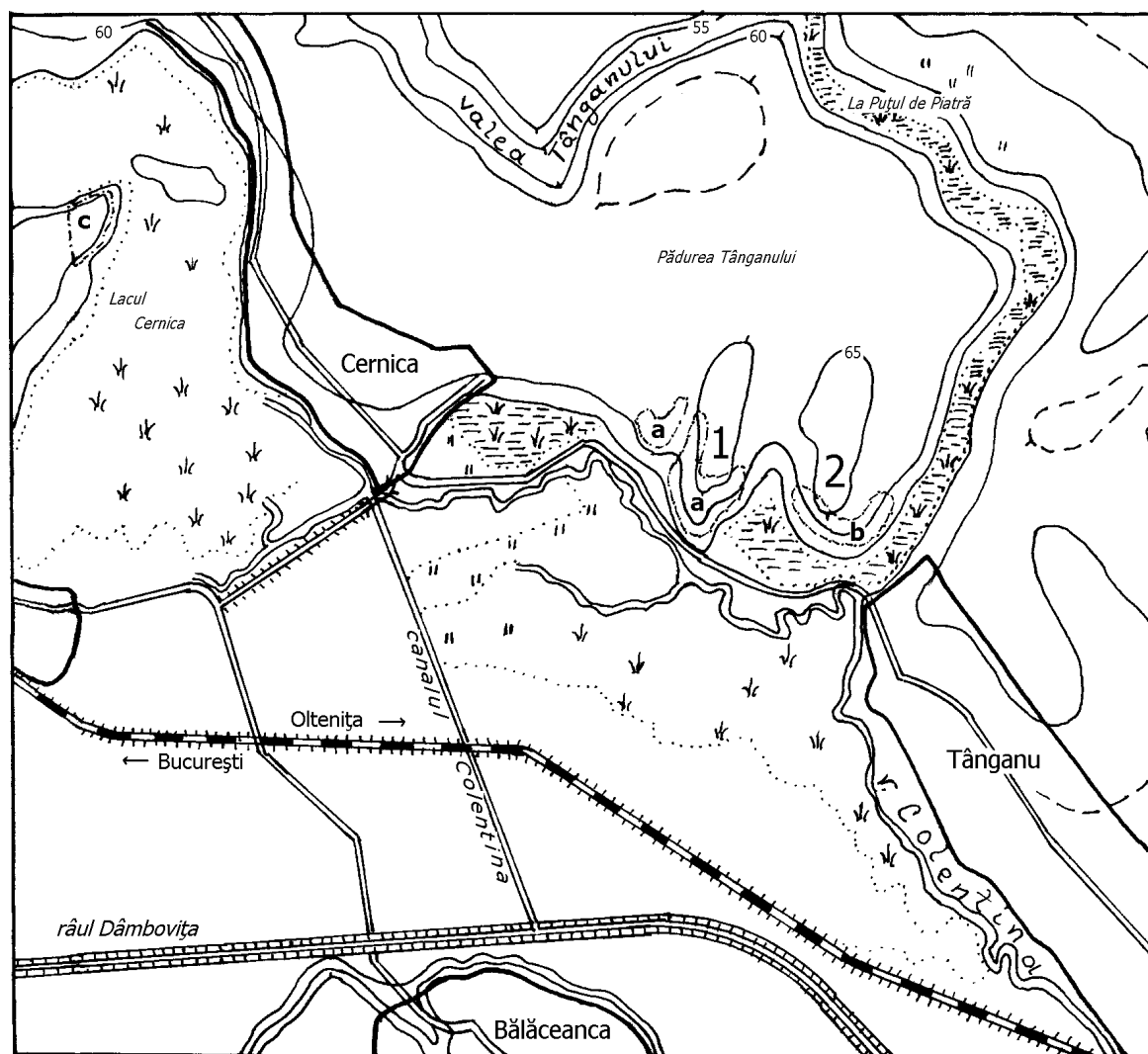
LISTE DES ILLUSTRATIONS

- Pl. I. Plan de localisation du site Tânganu "Autostradă" dans la micro zone située à la confluence des rives Colentina et Dâmbovița: a. Le site Tânganu "Autostradă"; b. Le site Tânganu "La Biserică" ou "La Cantoare"; c. Le sit Cernica-Căldăraru.
- Pl. II. Tânganu "Autostradă". Le plan général des fouilles de sondage.
- Pl. III. Tânganu "Autostradă". A. Tranchée II, le secteur occidental; B, C et D Les tranchées I-III, le secteur oriental. Stratigraphie: 1. Humus végétal de l'âge médiévale-moderne; 2 Couche grise noirâtre de l'âge géto-dace; 3 Couche brun noirâtre de l'âge du bronze; 4 Couche jaunâtre stérile; 5 Couche jaune sablonneuse (loess); 6. Charbon et cendres; 7. Fragments de bousillage cuit; 8. Âtre avec croûte blanche cendrée; 9. Âtre pavé avec des briques.
- Pl. IV. Tânganu "Autostradă". 1-2 Fragments céramiques appartenant à la phase Vidra de la civilisation Boian; 3-19 Outils et armes appartenant à la civilisation de Tei, IIIe phase. 1-2 découvertes dans la tranchée S IV; 14 dans la tranchée S XIII; 13 passim; 7 dans la tranchée S II, la IIe cassette, secteur occidental; 3, 5, 9, 12, 15-16, 18-19 dans l'habitation n° 1; 8, 10 et 17 dans l'habitation n° 2; 4 et 11 dans la fosse n° 2; 6 dans la tranchée S II, la I^e cassette, secteur oriental.
- Pl. V. Tânganu "Autostradă". Bol, tasses, verres et cruches modelées dans une pâte fine, la civilisation Tei, IIIe phase. 1-2, 7, 11 et 13-14 dans l'habitation n° 2; 3-4, 8, 10, 12, 15 et 17 dans l'habitation n° 1; 6, 9 et 16 dans la fosse n° 2.
- Pl. VI. Tânganu "Autostradă". Soupières modelées dans une pâte fine et décorées avec des rangées de piqûres successives, la civilisation Tei, IIIe phase. 1 (le fragment gauche haut) et 3-4 dans l'habitation n° 2; 1 (le fragment droite bas) et 2 dans l'habitation n° 1.
- Pl. VII. Tânganu "Autostradă". Soupières modelées dans une pâte fine et décorées avec des rangées de piqûres successives, la civilisation Tei, IIIe phase. 1-2 et 4 dans l'habitation n° 2; 3 dans l'habitation n° 1.
- Pl. VIII. Tânganu "Autostradă". Soupières et écuelles modelées dans une pâte fine et fine rugueuse, la civilisation Tei, IIIe phase. 1, 3-4, 9, 11, et 17 dans l'habitation n° 1; 2, 6-8 et 16 dans l'habitation n° 2; 5, 10 et 12-15 dans la fosse n° 2; 18 dans la tranchée S II (couche).
- Pl. IX. Tânganu "Autostradă". Soupières modelées dans une pâte pétrie avec sable et cailloux, la civilisation Tei, IIIe phase. 1, 3-4, 5, 7-8, 9 et 13-15 dans l'habitation n° 2; 2, 6, 11 et 16-17 dans l'habitation n° 1; 10 et 12 dans la fosse n° 2.
- Pl. X. Tânganu "Autostradă". Vases à provisions, la civilisation Tei, IIIe phase. 1 et 4 dans la fosse n° 2; 2-3, et 7-9 dans l'habitation n° 2; 5-6 dans l'habitation n° 1.
- Pl. XI. Tânganu "Autostradă". Vases à provisions, la civilisation Tei, IIIe phase. 1-2, 4-5, 7, 9 et 11-12 dans l'habitation n° 1; 3 et 6 dans l'habitation n° 2; 8 4 dans la tranchée S I, la I^e cassette (couche); 10 passim.
- Pl. XII. Tânganu "Autostradă". Pots modelés à la main de la hutte n° 2 (IVe –IIIe siècles av. J. Chr.)
- Pl. XIII. Tânganu "Autostradă". Pots modelés à la main de la hutte n° 2 (IVe –IIIe siècles av. J. Chr.).
- Pl. XIV. Tânganu "Autostradă". Pots modelés à la main de la hutte n° 2 (IVe –IIIe siècles av. J. Chr.).
- Pl. XV. Tânganu "Autostradă". Écuelles modelées à la main de la hutte n° 2 (IVe –IIIe siècles av. J. Chr.).

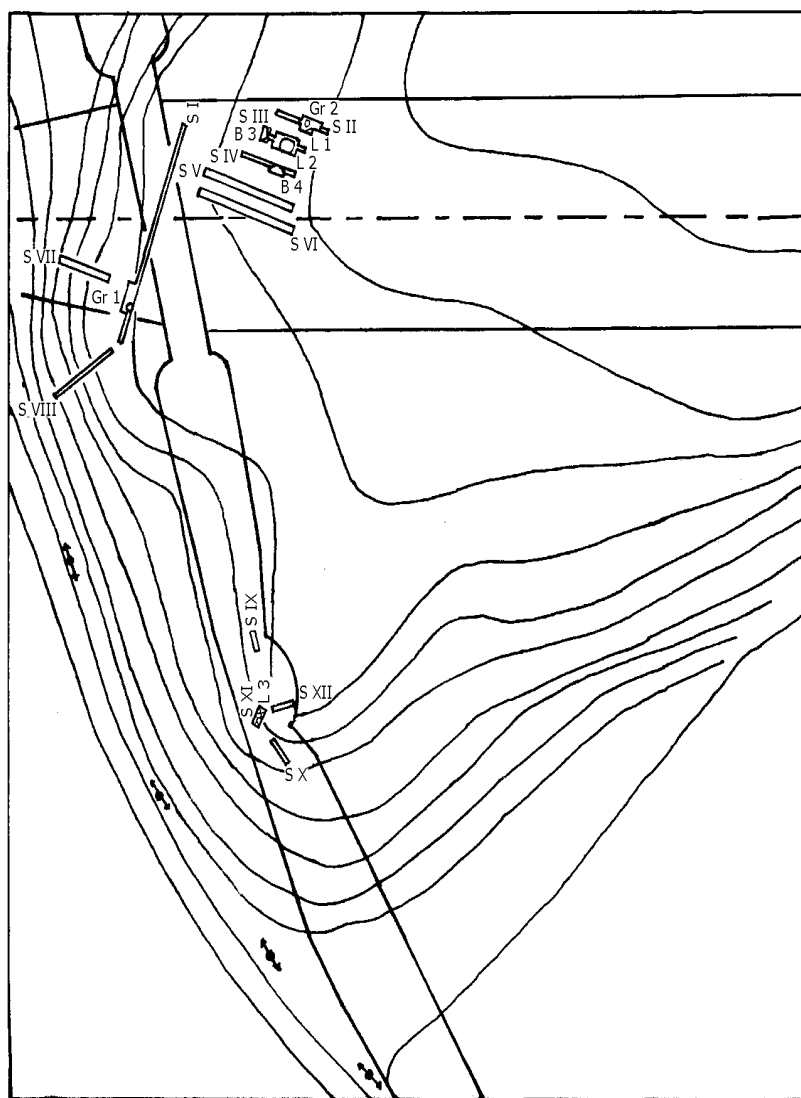
- Pl. XVI. Tânganu "Autostradă". Céramique modelée au tour de la hutte n° 2 (IVe –IIIe siècles av. J. Chr.).
- Pl. XVII. Tânganu "Autostradă". 1-8 1-13 céramique modelée à la main de la hutte n° 2 (IVe –IIIe siècles av. J. Chr.); 9-13 objets datés à la fin du XVIIIe et au XIXe siècles découverts dans le secteur occidental.

LISTA ILUSTRAȚIILOR

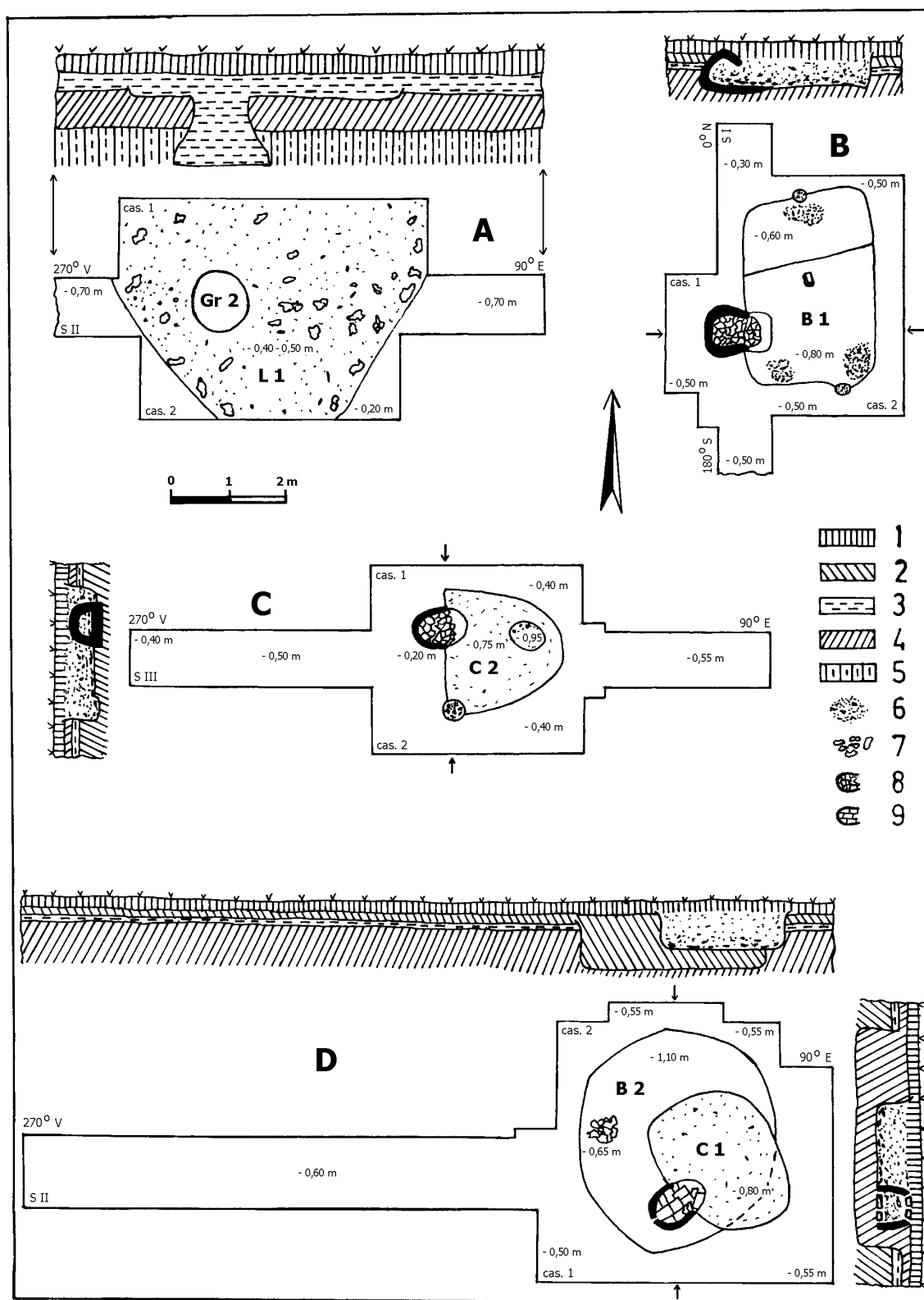
- Pl. I. Plan cu localizarea sitului Tânganu "Autostradă" în cadrul microzonei situate la confluența râurilor Colentina și Dâmbovița: a. Situl Tânganu "Autostradă"; b. Situl Tânganu "La Biserică" sau "La Cantoare"; c. Situl Cernica-Căldăraru.
- Pl. II. Tânganu "Autostradă": Planul general al săpăturilor de sondaj.
- Pl. III. Tânganu „Autostradă”: A Secțiunea II din sectorul vestic; B, C și D secțiunile I-III din sectorul estic. Stratigrafie: 1 Humus vegetal, epoca medieval-modernă; 2 Strat cenușiu-negricios, geto-dacic; 3 Strat castaniu-negricios, epoca bronzului; 4 Strat castaniu, steril; 5 Strat galben-nisipos (loess); Cărbune și cenușă; 7 Chirpici; 8 Vatră pietrificată de cuptor; 9 Vatră de cuptor pavată cu cărămizi
- Pl. IV. Tânganu "Autostradă": 1-2 Fragmente ceramice, cultura Boian, faza Vidra; 3-19 Unelte și arme, cultura Tei, faza III. 1-2 descoperite în S IV; 14 în S XIII; 13 passim; 7 în S II - cas. 2, sectorul vestic; 3, 5, 9, 12, 15-16, 18-19 în L₁; 8, 10 și 17 în L₂; 4 și 11 în Gr₂; 6 în S II - cas. 1, sectorul estic.
- Pl. V. Tânganu "Autostradă": Bol, ceșcuțe, pahare și căni modelate din pastă fină, cultura Tei, faza III. 1-2, 7, 11 și 13-14 din L₂; 3-4, 8, 10, 12, 15 și 17 din L₁; 6, 9 și 16 din Gr₂.
- Pl. VI. Tânganu "Autostradă": Castroane modelate din pastă fină și decorate cu șiruri de împunsături succesive, cultura Tei, faza III. 1 (fragmentul din stânga sus) și 3-4 din L₂; 1 (fragmentul din dreapta jos) și 2 din L₁.
- Pl. VII. Tânganu "Autostradă": Castroane modelate din pastă fină și decorate cu șiruri de împunsături succesive, cultura Tei, faza III. 1-2 și 4 din L₂; 3 din L₁.
- Pl. VIII. Tânganu "Autostradă": Castroane și străchini modelate din pastă fină și fină-aspră, cultura Tei, faza III. 1, 3-4, 9, 11 și 17 din L₁; 2, 6-8 și 16 din L₂; 5, 10 și 12-15 din Gr₂; 18 din S II (strat).
- Pl. IX. Tânganu "Autostradă": Castroane modelate din pastă cu nisip și pietricele, cultura Tei, faza III. 1, 3-4, 5, 7-8, 9 și 13-15 din L₂; 2, 6, 11 și 16-17 din L₁; 10 și 12 din Gr₂.
- Pl. X. Tânganu "Autostradă": Vase de provizii, cultura Tei, faza III. 1 și 4 din Gr₂; 2-3 și 7-9 din L₂; 5-6 din L₁.
- Pl. XI. Tânganu "Autostradă": Vase de provizii, cultura Tei, faza III. 1-2, 4-5, 7, 9 și 11-12 din L₁; 3 și 6 din L₂; 8 din S I – cas. 1 (strat); 10 passim.
- Pl. XII. Tânganu "Autostradă": Borcane modelate cu mâna din B₂ (secolele IV-III p. Chr.).
- Pl. XIII. Tânganu "Autostradă": Borcane modelate cu mâna din B₂ (secolele IV-III p. Chr.).
- Pl. XIV. Tânganu "Autostradă": Borcane modelate cu mâna din B₂ (secolele IV-III p. Chr.).
- Pl. XV. Tânganu "Autostradă": Străchini modelate cu mâna din B₂ (secolele IV-III p. Chr.).
- Pl. XVI. Tânganu "Autostradă": Ceramică modelată la roată din B₂ (secolele IV-III p. Chr.).
- Pl. XVII. Tânganu "Autostradă": 1-8 ceramică modelată cu mâna din B₂ (secolele IV-III î. Hr); 9-13 obiecte de la sfârșitul secolului XVIII și din secolul XIX descoperite în sectorul vestic.

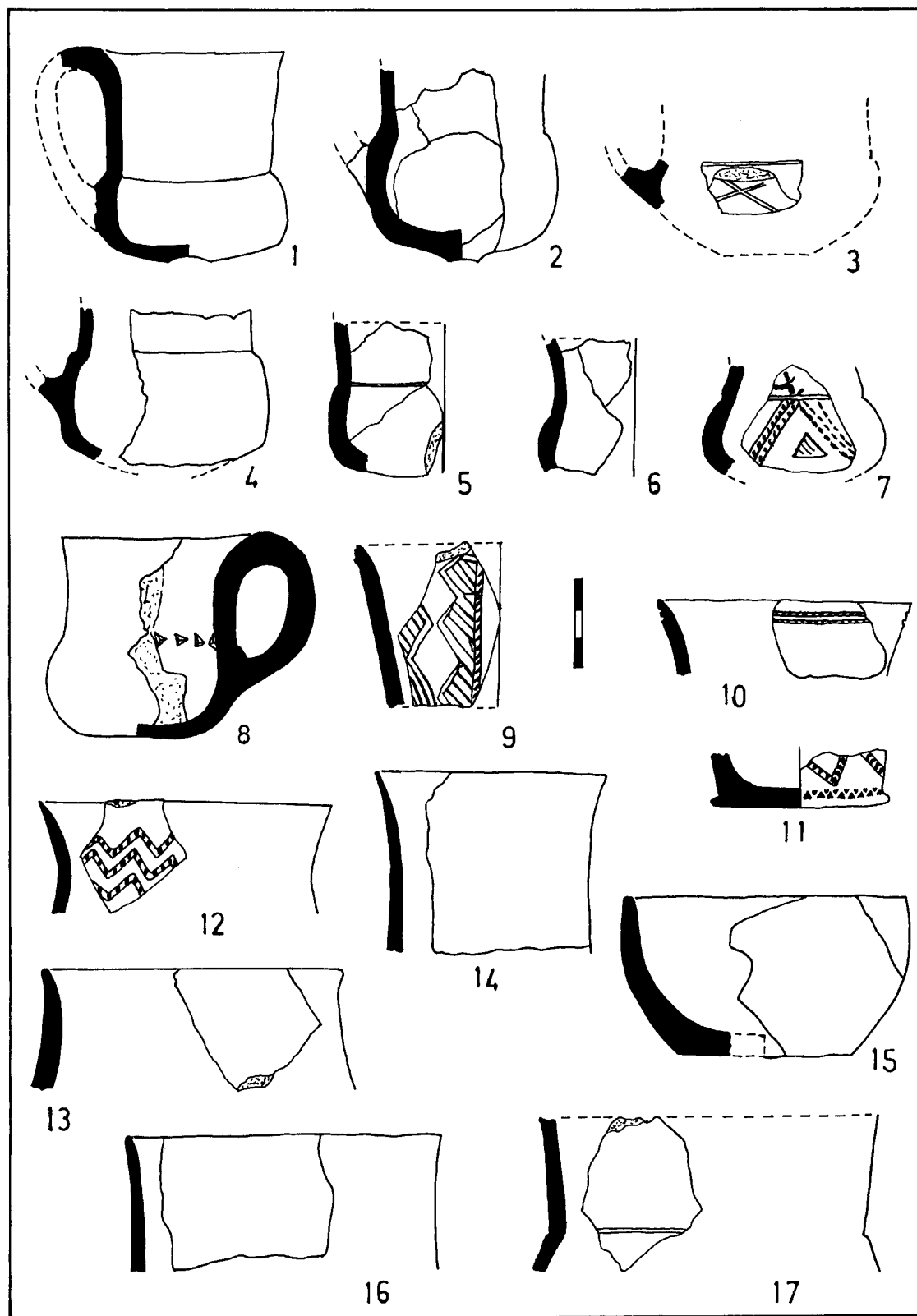
Pl. I Plan cu localizarea sitului Tânganu „Autostradă” în cadrul microzonei situate la confluența Dâmbovița: a. Situl Tânganu „Autostradă”; b. Situl Tânganu „La Biserică” sau „La Cantă”

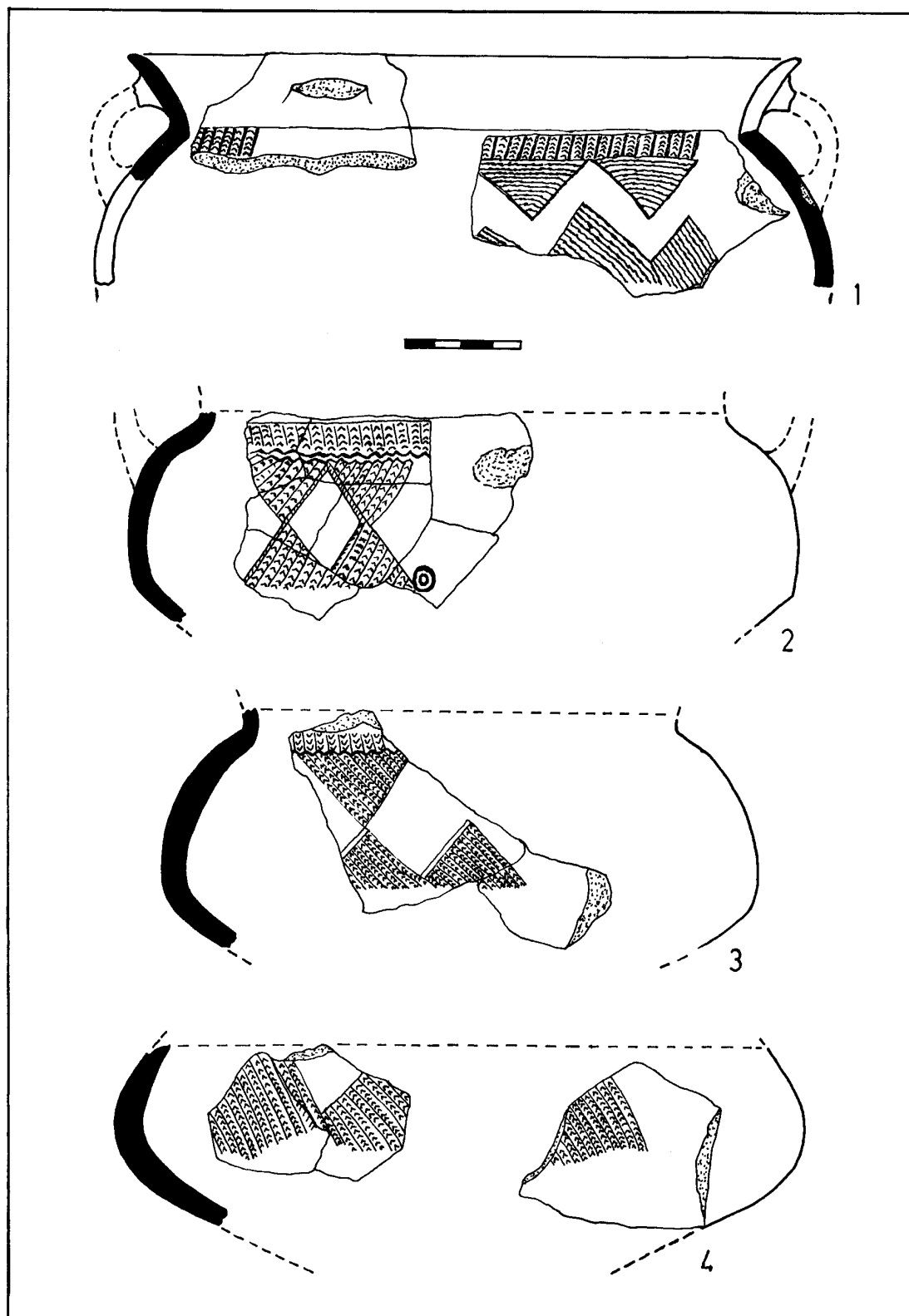
Pl. II Tânganu „Autostradă”: Planul general al săpăturilor de sonde

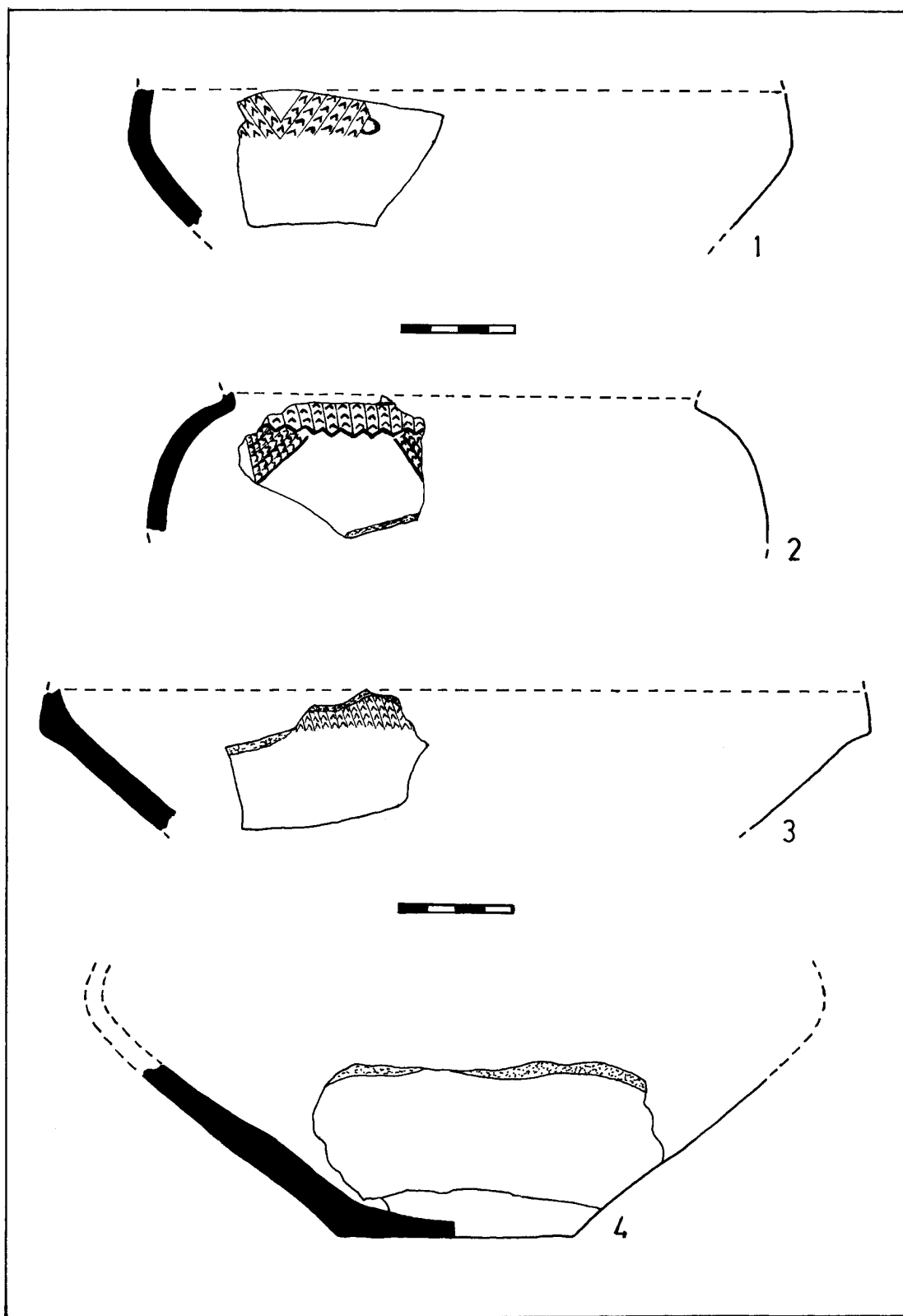
Pl. III. Tânganu „Autostradă”: A Secțiunea II din sectorul vestic; B, C și D secțiunile I-III din sectorul estic. Stratigrafie: 1 Humus vegetal, epoca medieval-modernă; 2 Strat cenușiu-negricios, geto-dacic; 3 Strat castaniu-negricios, epoca bronzului; 4 Strat castaniu, steril; 5 Strat galben-nisipos (loess); Cărbune și cenușă; 7 Chirpici; 8 Vatră pietrificată de cuptor; 9 Vatră de cuptor pavată cu cărămizi.

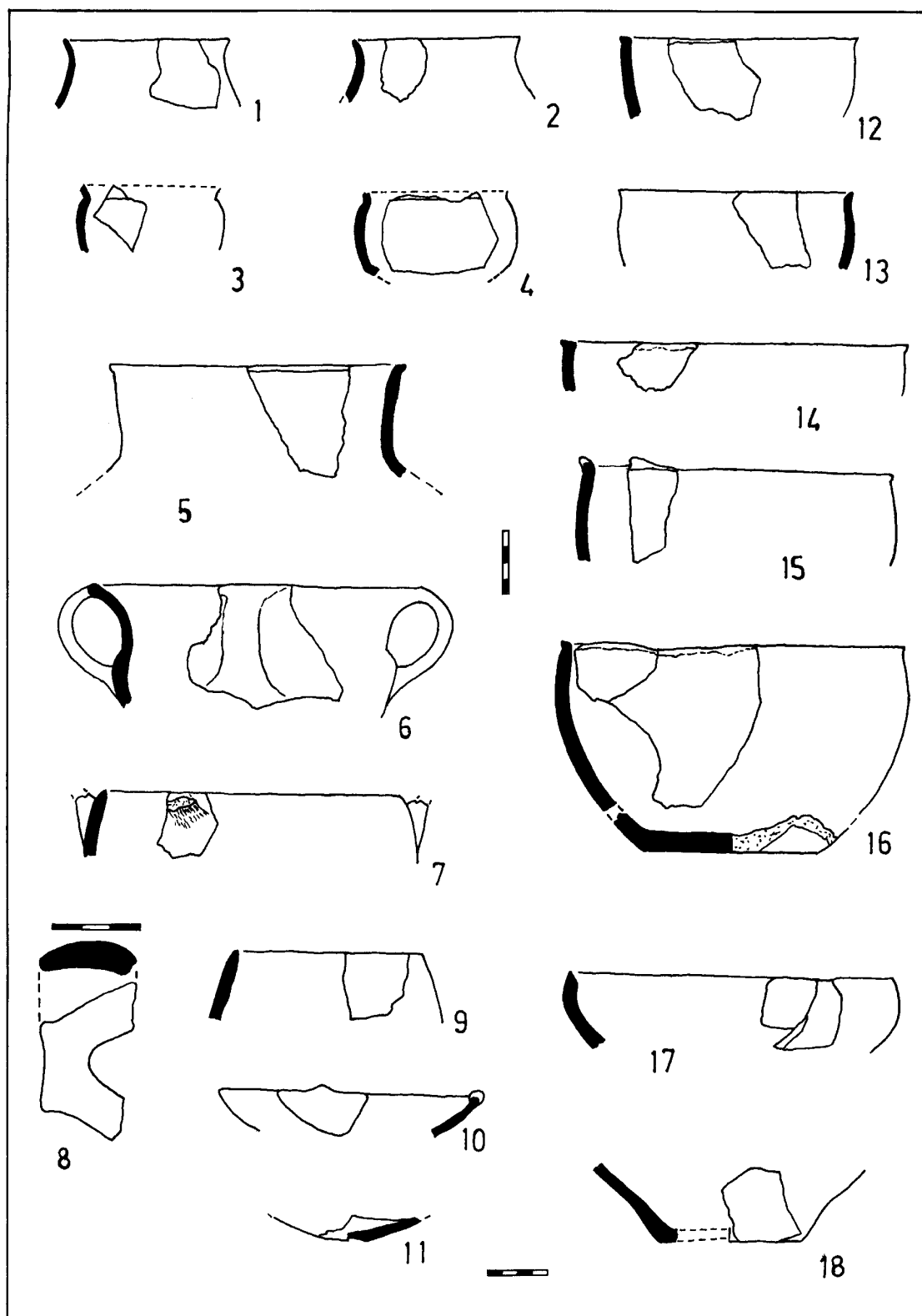
Pl. V. Tânganu „Autostradă”: Bol, ceșcuțe, pahare și căni modelate din pastă fină, cultura Tei, faza III. 1-2, 7, 11 și 13-14 din L₂; 3-4, 8, 10, 12, 15 și 17 din L₁; 6, 9 și 16 din Gr 2.

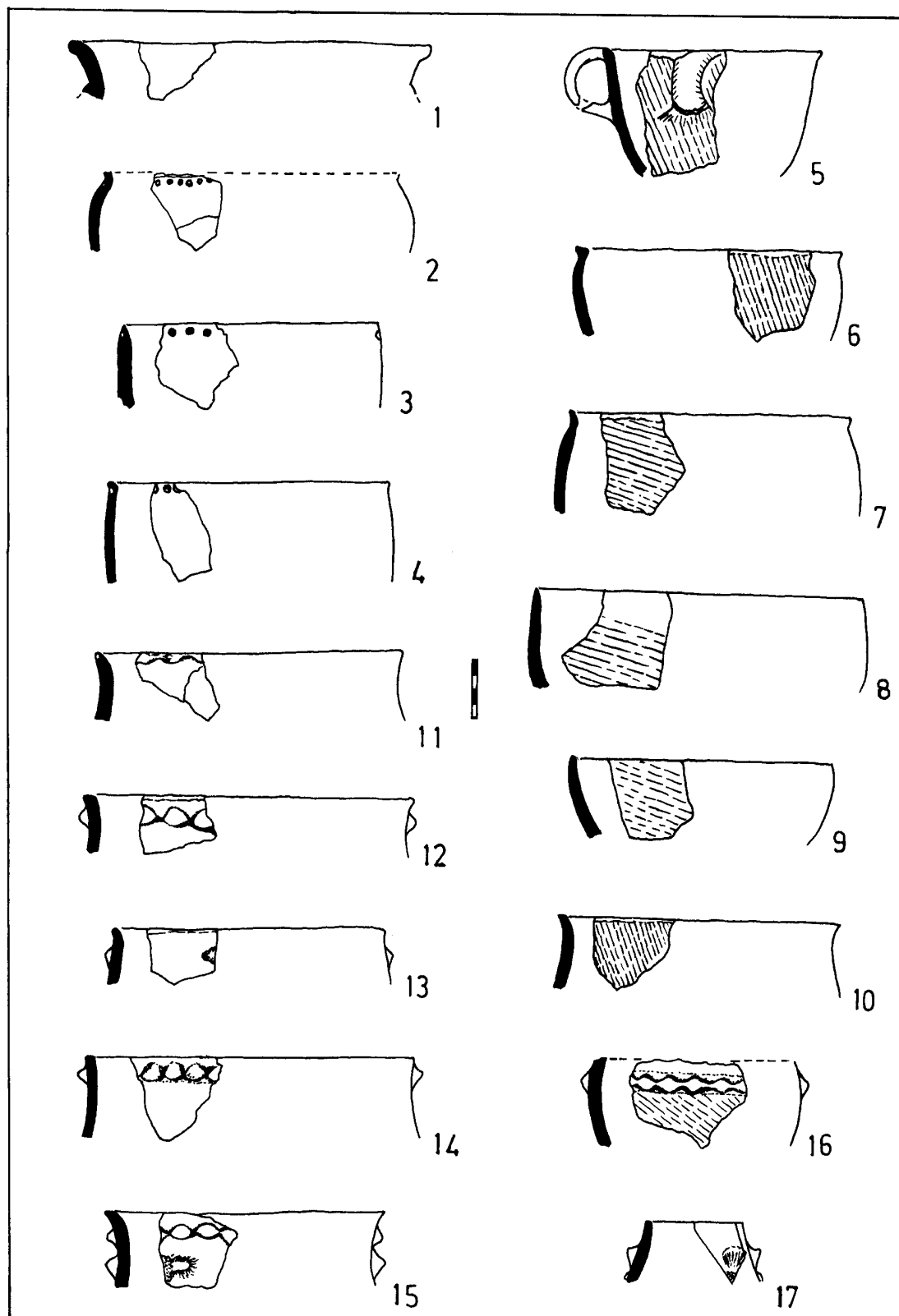
Pl. VI. Tânganu „Autostradă”: Castroane modelate din pastă fină și decorate cu șiruri de împunsături succesive, cultura tei, faza III. 1 (fragmentul din stânga sus) și 3-4 din L_2 ; 1 (fragmentul din dreapta jos) și 2 din L_1 .

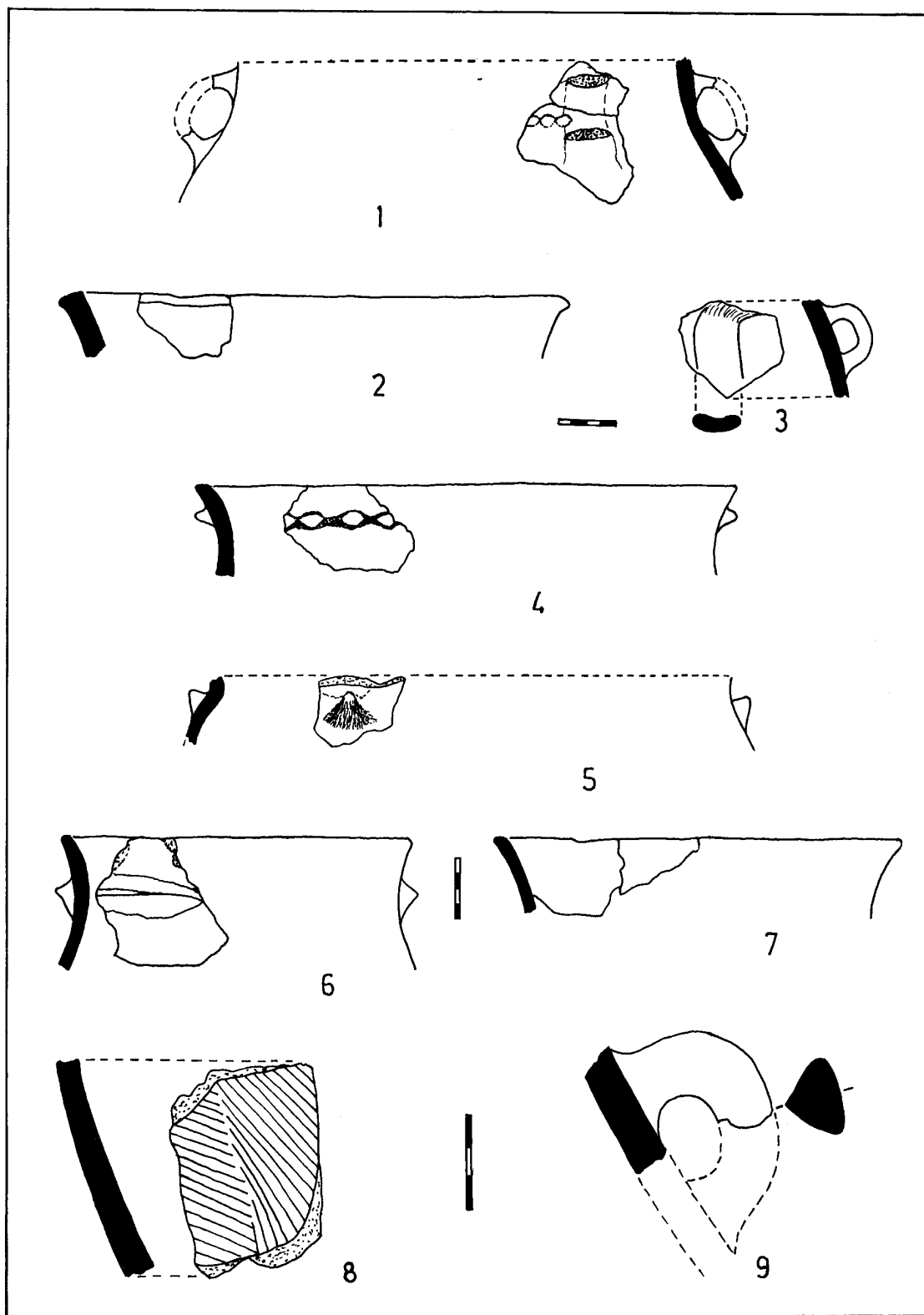
Pl. VII. Tânganu „Autostradă”: Castroane modelate din pastă fină și decorate cu șiruri de împunsături succesive, cultura Tei, faza III. 1-2 și 4 din L₂; 3 din L₁.

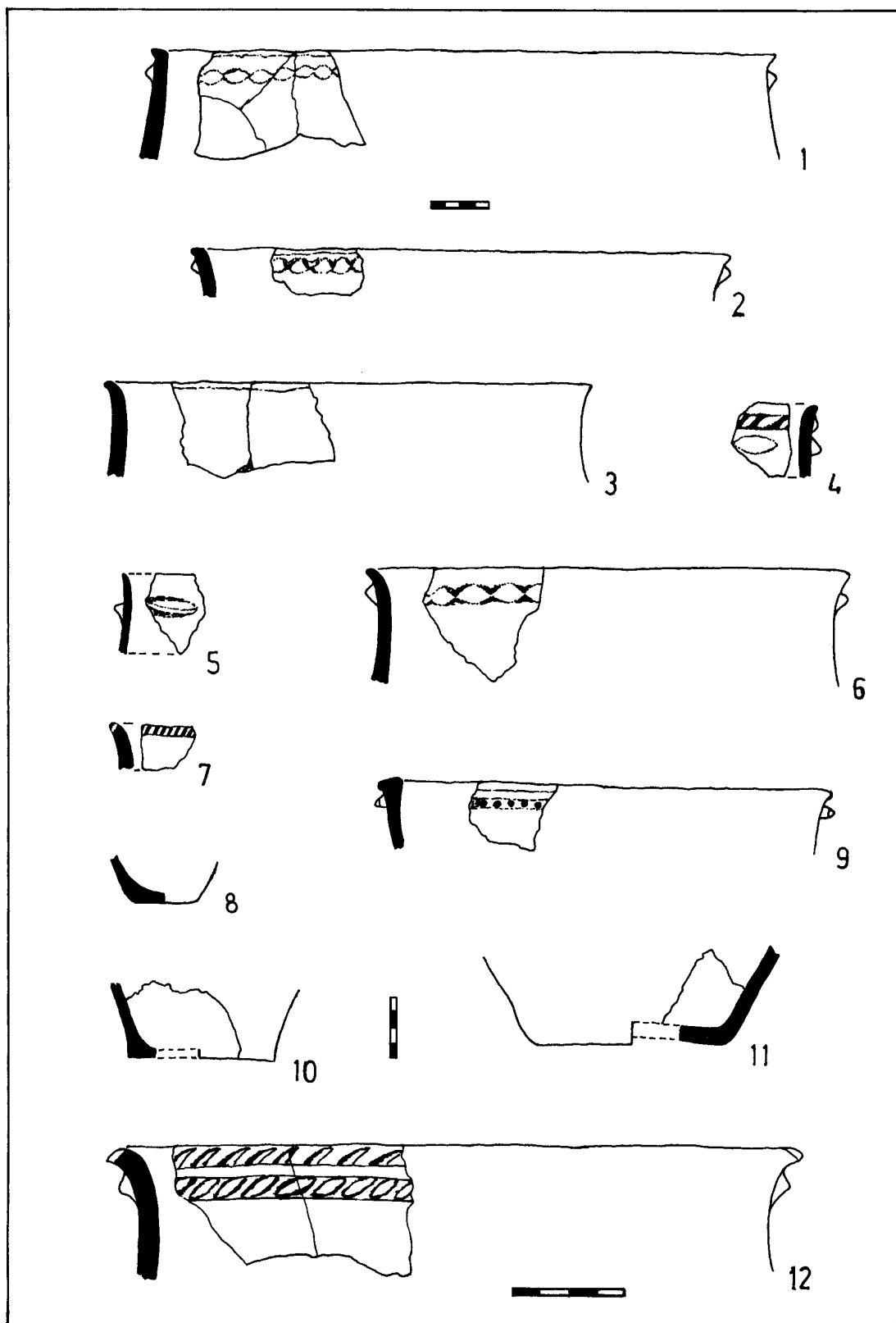
Pl. VIII. Tânganu „Autostradă”: Castroane și strachini modelate din pastă fină și fină-aspră, cultura Tei, faza III.
1, 3-4, 9, 11 și 17 din L₁; 2, 6-8 și 16 din L₂; 5, 10 și 12-15 din Gr 2; 18 din S II (strat).

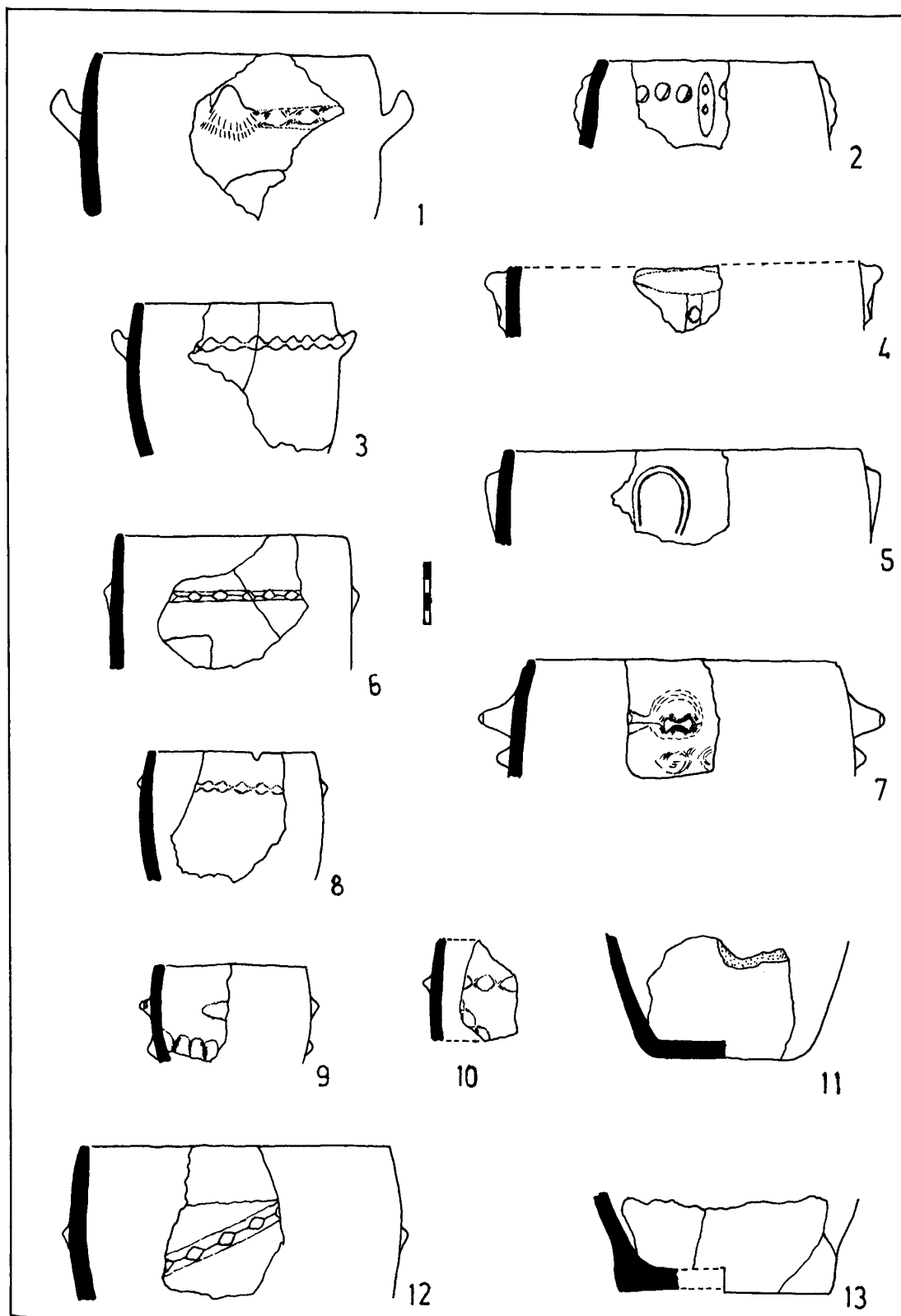
Pl. IX. Tânganu „Autostradă”: Castroane modelate din pastă cu nisip și pietricele, cultura Tei, faza III. 1, 3-4, 5, 7-8, 9 și 13-15 din L₂; 2, 6, 11 și 16-17 din L₁; 10 și 12 din Gr 2.

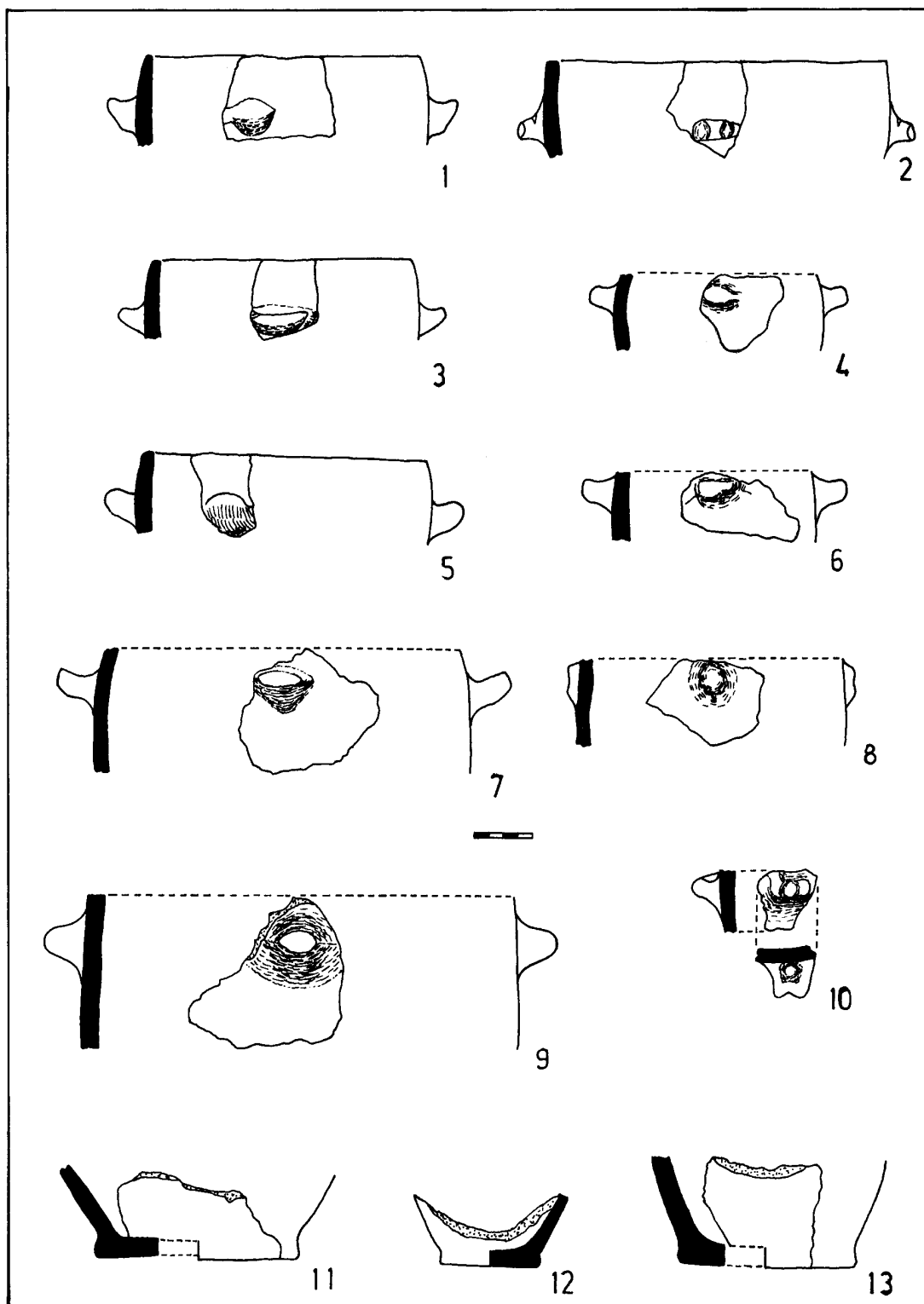
Pl. X. Tâgănu „Autostradă”: Vase de provizii, cultura Tei, faza III. 1 și 4 din Gr 2 ; 2-3 și 7-9 din L₂ ; 5-6 din L₁.

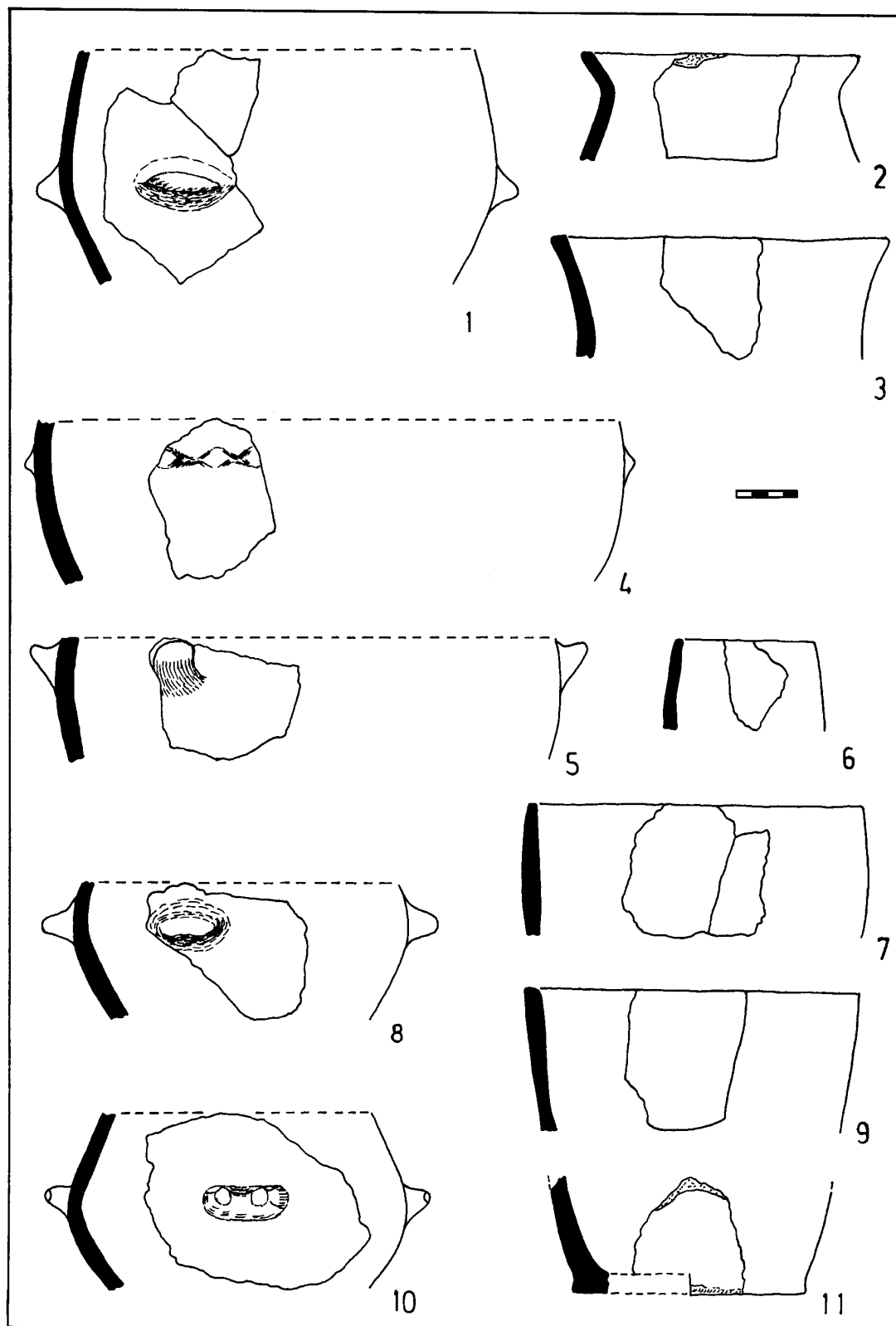
Pl. XI. Tânganu „Autostradă”: Vase de provizii, cultura Tei, faza III. 1-2, 4-5, 7, 9 și 11-12 din L₁; 3 și 6 din L₂; 8 din S I – cas. 1 (strat); 10 passim.

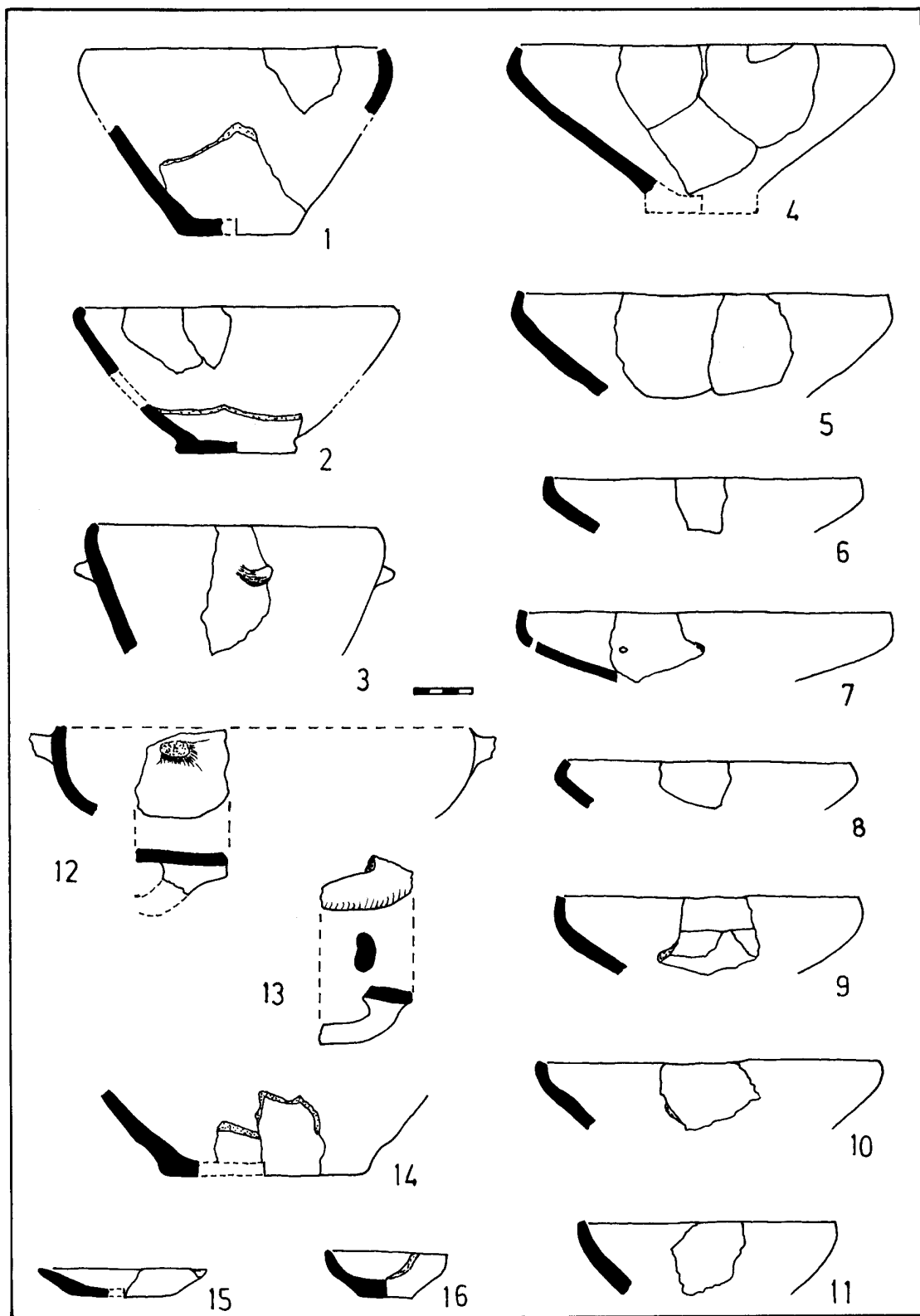
Pl. XII. Tânganu „Autostradă”: Borcane modelate cu mâna din B₂ (secolele IV-III p. Chr.)

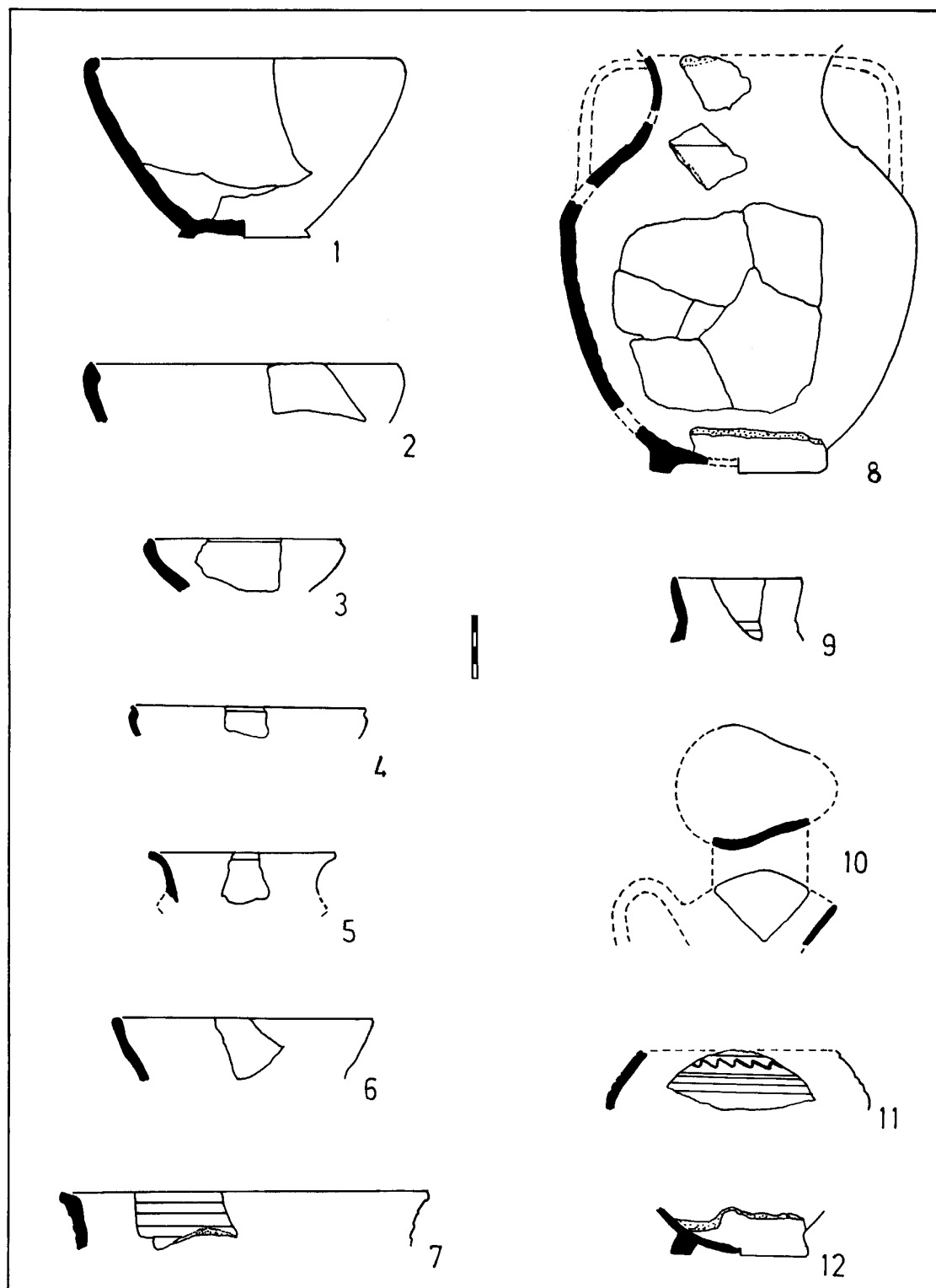
Pl. XIII. Tânganu „Autostradă”: Borcane modelate cu mâna din B₂ (secolele IV-III p. Chr.).

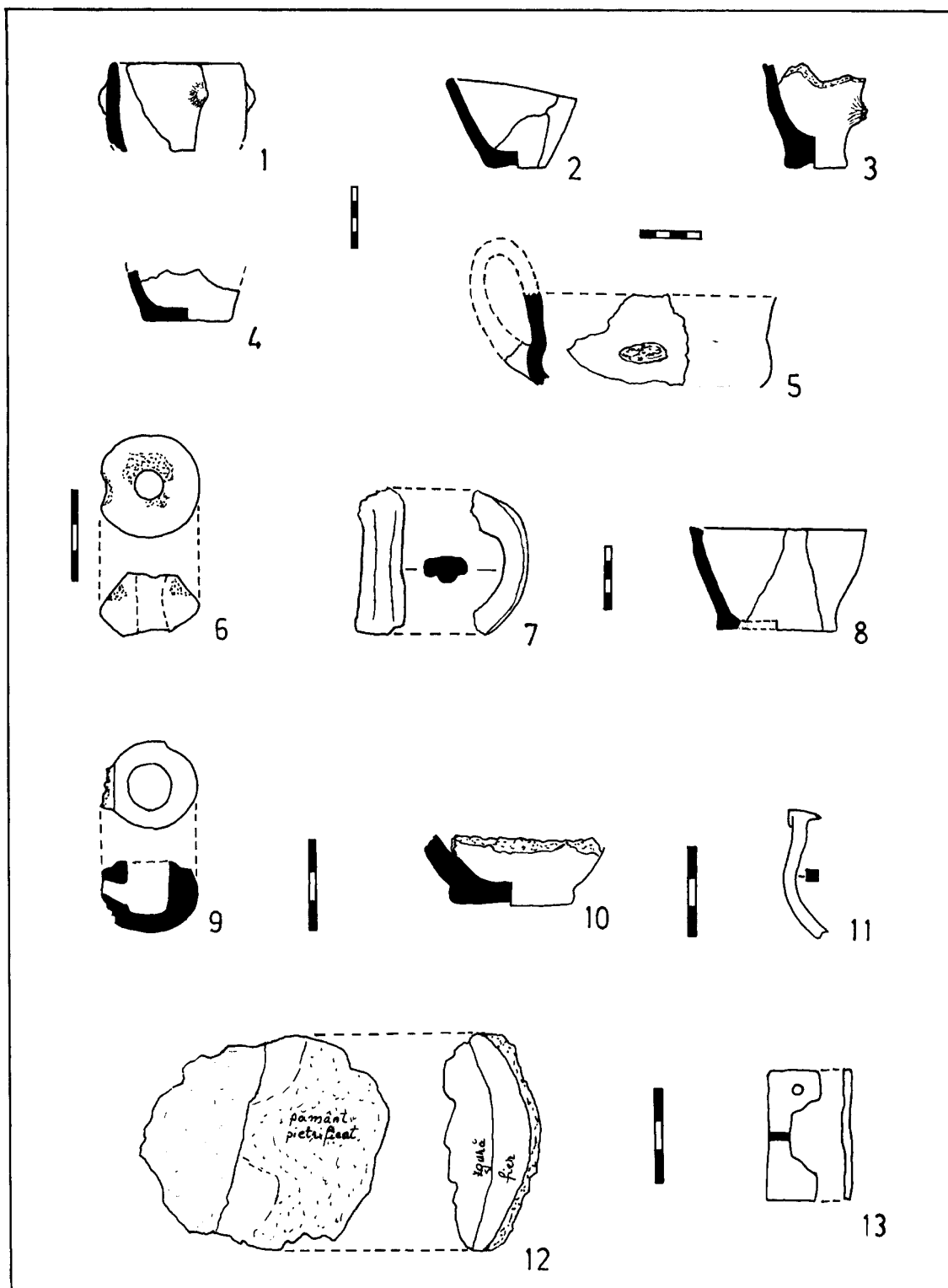
Pl. XIV. Tânganu „Autostradă”: Borcane modelate cu mâna din B₂ (secolele IV-III p. Chr.).

Pl. XV. Tânganu „Autostradă”: Străchini modelate cu mâna din B₂ (secolele IV-III p. Chr.).

Pl. XVI. Tânganu „Autostradă”: Ceramica modelată la roată din B₂ (secolele IV-III î- Hr.).

Pl. XVII. Tânganu „Autostradă”: 1-8 ceramică modelată cu mâna din B₂ (secolele IV-III p. Chr.); 9-13 obiecte de la sfârșitul secolului XVIII și din secolul XIX descoperite în sectorul vestic.

REZUMAT

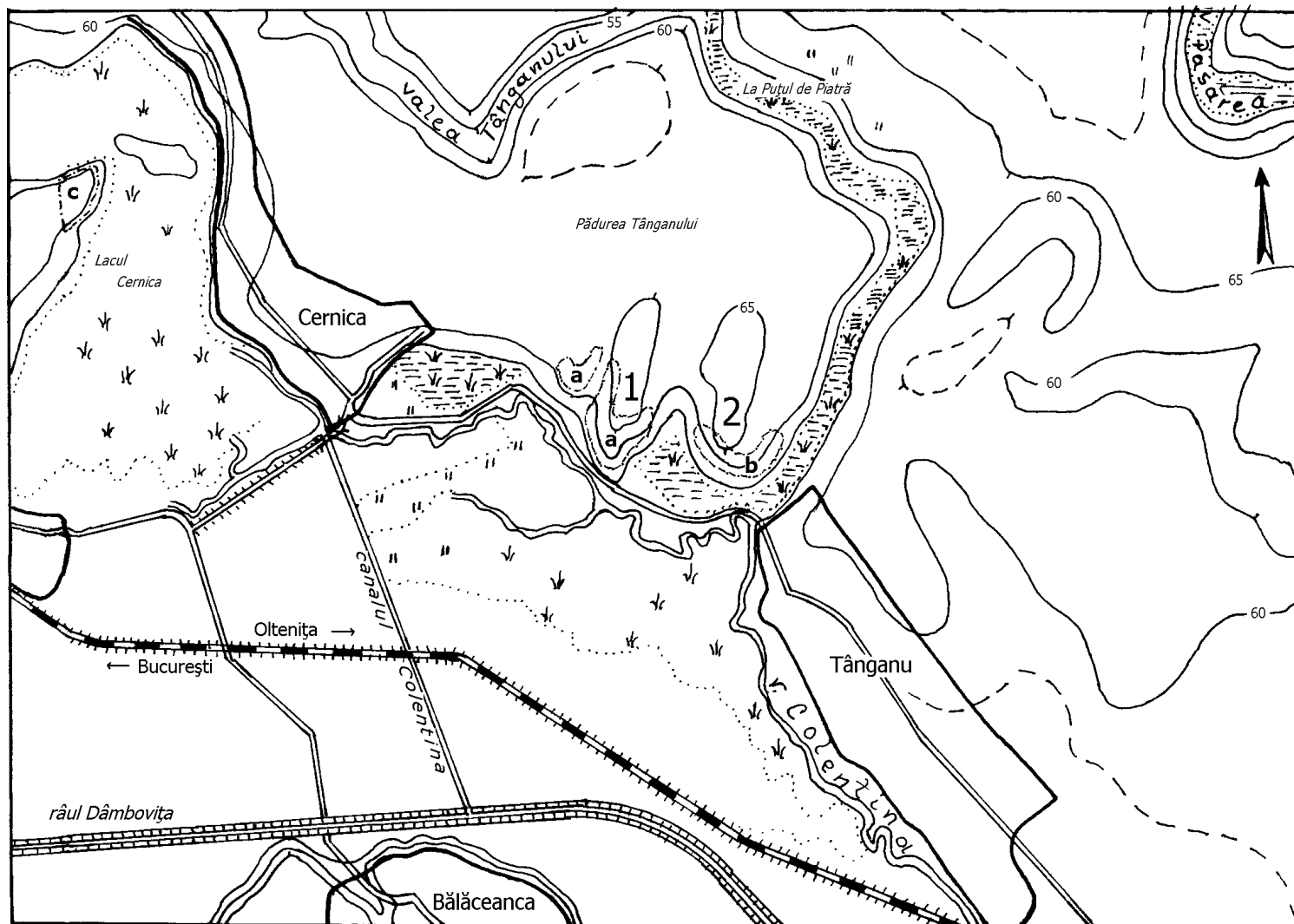
Pe traseul amprizei viitoare autostrăzi București-Constanța cu ocazia săpăturilor de sondaj efectuate cu întreruperi în lunile martie, mai și iunie 1992 s-au descoperit pe suprafața botului de terasă nr. 1, numit Tânganu “Autostradă” resturile unor așezări suprapuse parțial:

În extremitatea sud-vestică s-au sondat mici porțiuni dintr-o așezare aparținând culturii Boian, faza Vidra. S-a constatat că în partea central-sudică, aceasta fusese distrusă de niște gropi săpate în timpul celui de-al doilea război mondial pentru instalarea unor piese de artilerie. Pe un martor dintre trei astfel de gropi au fost dezvelite resturile unei locuințe de suprafață.

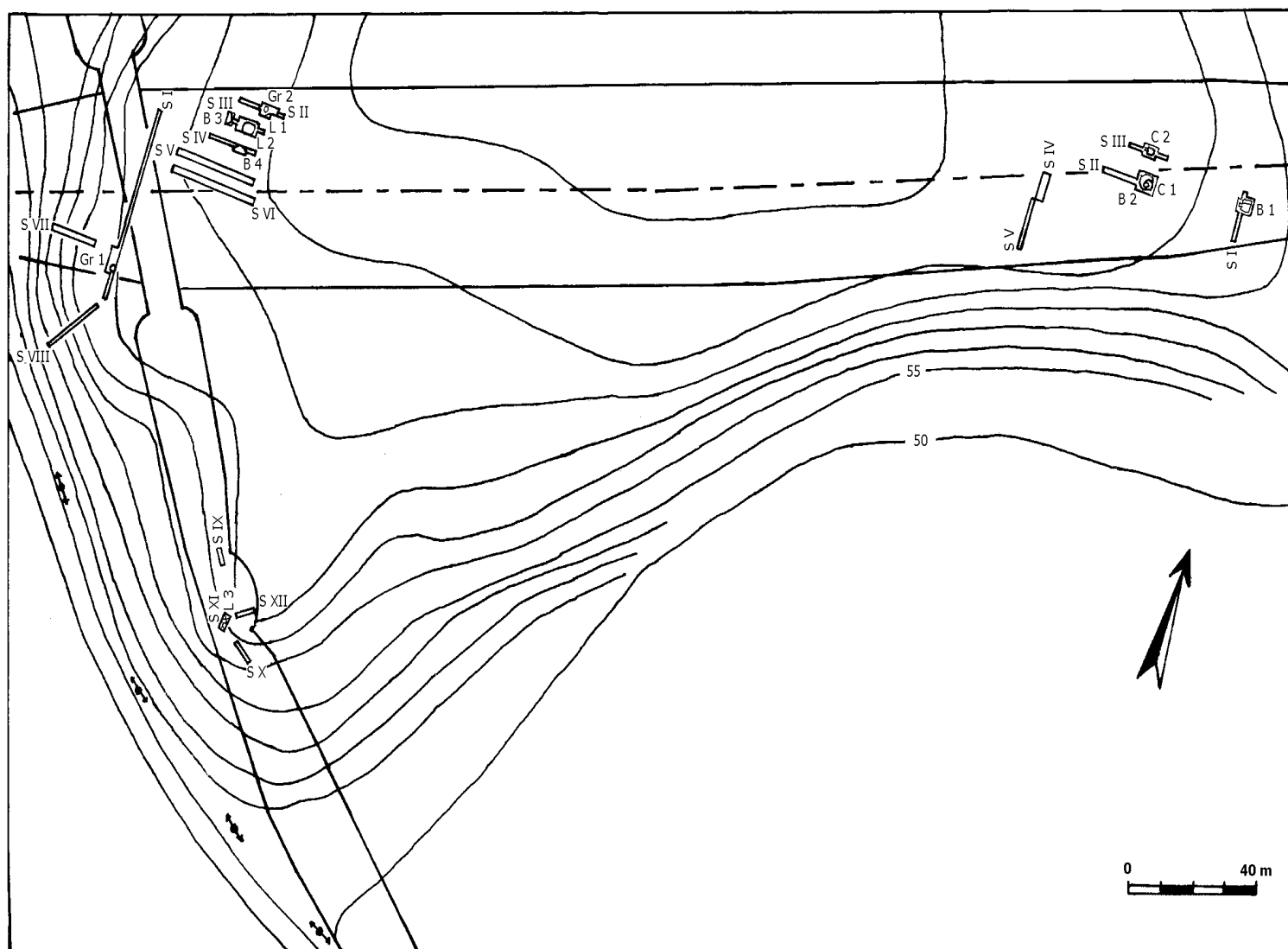
Pe latura vestică a botului de terasă s-a descoperit vatra unei așezări de scurtă durată din epoca bronzului, cultura Tei, faza III_a. Din aceasta, s-au interceptat și săpat două locuințe de suprafață și o groapă menajeră. Restul vetrei așezării se întindea la nord de ampriza autostrăzii, pe malul răsăritean al unei vâlcele de eroziune care delimita spre vest botul de terasă Tânganu “Autostradă” de restul terasei. Materiale arheologice rare (ceramică, chirpici, cărbune) într-un strat cultural, mai gros sau mai subțire, au fost observate pe toată suprafața acestui bot de terasă precum și pe malul apusean al vâlcele de eroziune. Prezența lor sporadică în strat indică suprafața teritoriului agro-pastoral al micii comunități umane care a locuit aici.

Pe latura estică a botului de terasă s-a descoperit periferia vetrei unei așezări geto-dacice din secolele IV-III p. Chr., din care s-a interceptat și săpat un bordei. În umplutura lui s-a găsit un material reprezentativ pentru repertoriul ceramic din secolele IV-III p. Chr. din centrul Câmpiei Munteniei

Vestigiile epocii bronzului și cele geto-dacice au fost suprapuse de complexe de locuire datate la sfârșitul secolului XVIII și în secolul XIX: două bordeie și o groapă menajeră pe latura vestică a botului de terasă; un bordei și două cuptoare în aer liber pe latura estică.

Pl. I Plan cu localizarea sitului Tânganu „Autostradă” în cadrul microzonei situate la confluența râurilor Colentina și Dâmbovița: a. Situl Tânganu „Autostradă”; b. Situl Tânganu „La Biserică” sau „La Cantoare”; c. Situl Căldăraru-Cernica

Pl. II Tânganu „Autostradă”: Planul general al săpăturilor de sondaj